

LIBER OCTAUUS.

f. 134

I.

R DE SERUITUTIBUS R

ESP.

- 1 MARCHANUS libro tertio regularum. Seruitutes aut personarum sunt, ut usus [B. 58, 1, 1] *S et usus fructus, aut rerum, ut seruitutes rusticorum praediorum et urbanorum. 5
- 2 ULPIANUS libro septimo decimo ad edictum. Unus ex dominis communium [B. 58, 1, 2] E aedium seruitutem imponere non potest.
- 3 PAULUS libro uicensimo primo ad edictum. Seruitutes praediorm aliae in [B. 58, 1, 3] E solo, aliae in superficie consistunt. 9
- 4 PAPINIANUS libro septimo quaestionum. Seruitutes ipso quidem iure [B. 58, 1 n. BS. 16, 3, 1] *P neque ex tempore neque ad tempus neque sub condicione neque ad certam condicionem (uerbi gratia 'quamdiu uolam') constitui possunt: sed tamen si haec adiciantur, pacti¹ uel per doli exceptionem occurretur contra placita seruitutem vindicanti: idque et Sabinum 1 respondisse Cassius rettulit et sibi placere. Modum adici seruitutibus posse constat: (BS.) (B) ueluti quo genere uehiculi agatur uel non agatur (ueluti ut equo dumtaxat) uel ut certum 15 2 pondus uehatur uel grex ille transducatur aut carbo portetur. Interualla dierum et horarum non ad temporis causam, sed ad modum pertinent iure constituta seruitutis.
- 5 GARUS libro septimo ad edictum prouinciale. Uia iter actus ductus aquae [B. 58, 1 n.] E 1 isdem fere modis constituitur, quibus et usum fructum constitui diximus. Usus serui- (B) tutum temporibus secerni potest, forte ut quis post horam tertiam usque in horam deci- 20 mam eo iure utatur uel ut alternis diebus utatur.
- 6 PAULUS libro uicensimo primo ad edictum. Ad certam partem fundi seruitus tam re- E mitti quam constitui potest.
- 7 ULPIANUS libro tertio decimo ad legem Iuliam et Papiam. Ius cloacae mitten- [B. 58, 1 n.] E 1 dae seruitus est. 25
- 8 PAULUS libro quinto decimo ad Plautium. Ut pomum decerpere licet et ut [B. 58, 1 n.] E 1 spatiari et ut cenare in alieno possimus, seruitus imponi non potest. Si praedium tuum mihi seruiat, siue ego partis praedii tui dominus esse coepero siue tu mei, per partes ser- 20 uitus retinetur, licet ab initio per partes adquiri non poterat.
- 9 CELSUS libro quinto digestorum. Si cui simplicius² uia per fundum cuiuspiam [B. 58, 1 n.] E cedatur uel relinquatur, in infinito, uidelicet per quamlibet eius partem, ire agere licet, F[P(VLU)]

¹ per pacti (V⁴)? ² simpliciter (u. i.)?

4 usus et om. F¹PV 9 s'eruit'uperficie's' consistunt F 12 uolam] nolunt P^a 13 p.. doli exceptione P^a | occurreretur P 14 ret- tulis F² 15 ueluti quo ... non agatur om. P^a 16 grex ille t.] res illae transducantur PVLU 17 pertinet PV | seruitutes F² 18 i'n'ter F² | ductus] austus PVLU: περι ... ὑδα- rωριού δογλειας Tipuc. 19 constituuntur P^a, constituantur P⁴VU | seruitutum PL⁴, inc. L² 20 in 'horam F² 21 eo] meo P^a 24 legem iuliam ... quinto decimo ad om. F¹, add.

F²: legis septimae inscriptione omissa in- scriptiōnē octauae ante ius collocat L | ad id (i a miniatore) P | ius cloacae mittendae] τὸ δίκαιον τοῦ ὑποβάλλειν ὑπόνομον, τογέστη κανάλην Tipuc. 26 pomum] primum F² 27 possumus FL 29 partis F (em. f) | poterit F² 30 simplicius uia] F et ex P(isana) U², simplici usu uia fPVLU, simpliciter Hal. cum Tipucito: ἐὰν ἀπλῶς πλατεῖα ὁδός moi παραχωρηθῇ ἢ ληγατεγοῦ

civiliter modo: nam quaedam in sermone tacite excipiuntur. non enim per uillam ipsam nec per medias uineas ire agere sinendus est, cum id aequo commode per alteram partem facere possit minore seruientis fundi detimento. uerum constitut, ut, qua primum uiam direxisset, ea demum ire agere deberet nec amplius mutandae eius potestatē haberet: sicuti Sabino quoque uidebatur, qui argumento riui utebatur, quem primo qualibet ducere licuisset, posteaquam ductus esset, transferre non liceret: quod et in via seruandum esse uerum est.

- 10 IDEM libro octavo decimo digestorum. Si iter legatum sit, qua nisi opere facto [B. 58, 1 n. E] 9
iri non possit, licere fodiendo substruendo iter facere Proculus ait.
- 11 MODESTINUS libro sexto differentiarum. Pro parte dominii seruitutem adquiri [B. 58, 1 n. E] 9
non posse uolgo traditur: et ideo si quis fundum habens uiam stipuletur et partem fundi
sui postea alienet, corruptit stipulationem in eum casum deducendo, a quo stipulatio in-
cipere non possit. pro parte quoque neque legari neque adimi uia potest et, si id factum
est, neque legatum neque ademptio ualet. 14
- 12 LAUOLENUS libro quarto epistularum. Non dubito, quin fundo municipum per [B. 58, 1 n. E]
seruum recte seruitus adquiratur.
- 13 POMPONIUS libro quarto decimo ad Quintum Mucium. Si tam angusti loci demonstra- Ef
tione facta uia concessa fuerit, ut neque uehiculum neque iumentum ea inire possit, iter
magis quam uia aut actus adquisitus uidebitur: sed si ¶ iumentum ea duci poterit, non f. 184' 20
etiam uehiculum, actus uidebitur adquisitus.
- 14 PAULUS libro quinto decimo ad Sabinum. Seruitutes praediorum rusti- [B. 58, 1, 14 cum n. S]
corum etiamsi corporibus accidunt, incorporales tamen sunt et ideo usu non capiuntur:
uel ideo, quia tales sunt seruitutes, ut non habeant certam continuamque possessionem:
nemo enim tam perpetuo, tam continenter ire potest, ut nullo momento possessio eius in-
terpellari uideatur. idem et in seruitutibus praediorum urbanorum obseruatur. Seruitus 25
itineris ad sepulchrum priuati iuris manet et ideo remitti domino fundi seruientia potest:
et adquiri etiam post religionem sepulchri haec seruitus potest. Publico loco interueniente
uel uia publica haustus seruitus imponi potest, aquae ductus non potest: a principe autem
peti solet, ut per uiam publicam aquam ducere sine incommmodo publico liceat. sacri et
religiosi loci interuentus etiam itineris¹ seruitutem impedit, cum seruitus per ea loca nulli so-
deberi potest.
- 15 POMPONIUS libro trigensimo tertio ad Sabinum. Quotiens nec hominum [B. 58, 1, 16 cum n. S]
nec praediorum seruitutes sunt, quia nihil uicinorum interest, non ualet, ueluti ne per fun-
dum tuum eas aut ibi consistas: et ideo si mihi concedas ius tibi non esse fundo tuo uti
frui, nihil agitur, aliter atque si concedas mihi ius tibi non esse in fundo tuo aquam quae- 35
rere minuenda aquae meae gratia. Seruitutum non ea natura est, ut aliquid faciat quis,
ueluti uiridia tollat aut² amoeniorem prospectum praestet, aut in hoo ut in suo pingat, sed
ut aliquid patiatur aut non faciat.
- 16 IULIANUS libro quadragensimo nono digestorum. Ei, qui pignori fundum ac- [B. 58, 1 n. S]
cepit, non est iniquum utilem petitionem seruitutis dari, sicuti ipsius fundi utilis petitio 40
dabitur. idem seruari conuenit et in eo, ad quem uectigalis fundus pertinet.
- F[P(VLU)]
-
- ¹ etiam itineris firmant B (u. i.): scr. etiam illam, ut glossa itineris adscripta ad u. quod se-
quitur seruitus expulerit u. illam simileue ² firmant B (INA Δένδρα ἐκκόψῃ): ueluti uiridia
attollat, ut amoeniorem prospectum praestet aut in hoc (id est proprie prospectum amoe-
niorem) ut in suo pingat?
- 2 ire] ipse P 3 qua] quam P^aLU 4 ea
(eam U) demum uia (uiam LU) ire PLU
5 quem p. q. d. licuisset om. P^a?V 6 et
om. V, tnc. P^aL^a 9 sub's'truendo F^a, sub-
trahendo L 10 domini F 17 tam] tamen P^a
19 quam magis F | ea duci] per ea duci P^a,
per eam duci P^aVU, perduci L 24 tam
cont.] F^aL, quam cont., sed postea quam de-
nuo deletum, F^a, tamque + cont. P, tamque
cont. VU 25 ab idem L inc. P | seruitutes P^a
26 remitto F^a 28 haustus seruitus imponi
potest sq.] Η δούλεια τῆς ὁδοῦ συνιστᾶται, οὐ
μήν τού γέραγωρίου Tipuc. 35 esse in] est
P^a, esse P^a?U, inc. L 37 uiridia] FU, ui-
ridiaria P^aVL 40 sicut P

- 17 POMPONIUS libro singulari regularum. Uiae itineris actus aquae ductus pars [B.58,1n.] ^{Sf} in obligationem deduci non potest, quia usus eorum indiuisus est: et ideo si stipulator decesserit pluribus heredibus relictis, singuli solidam uiam petunt: et si promissor deceaserit pluribus heredibus relictis, a singulis heredibus solida petitio est.
- 18 PAULUS libro trigensimo primo quaestionum PAPINIANI notat. In omnibus seruitutibus, quae aditione confusae sunt, responsum est doli exceptionem nocitaram legataro, si non patiatur eas iterum imponi.
- 19 LABEO libro quarto posteriorum a Iauoleno epitomatorum. Ei fundo, quem [B.58,1,17 A] quis uendat, seruitutem imponi, et si¹ non utilis sit, posse existimo: ueluti si aquam alieni dedere² ducere non expediret, nihilo minus constitui ea seruitus possit: quaedam enim debere³ habere possumus, quamuis ea nobis utilia non sunt.
- 20 IAUOLENUS libro quinto ex posterioribus Labeonis. Quotiens uia aut aliquid⁴ [B.58,1n.] ius fundi emeretur, cauendum putat esse Labeo per te non fieri, quo minus eo iure ut possit, quia nulla eiusmodi iuris uacula traditio esset. ego puto usum eius iuris pro traditione possessionis accipendum esse ideoque et interdicta ueluti possessoria constituta sunt.

II.

R DE SERUITUTIBUS PRAEDIORUM URBANORUM R

ESP

- 1 PAULUS libro uicensimo primo ad edictum. Si intercedat solum publi- [B.58,2,1cumn.] ^E cum uel uia publica, neque itineris actusue neque altius tollendi seruitutes impedit: sed immittendi protegendi || prohibendi⁵, item fluminum et stillicidiorum seruitutem impedit, ¹¹⁵
- 1 quia caelum, quod supra id solum intercedit, liberum esse debet. Si usus fructus tuus sit, aedium proprietas mea, quae onera uicini sustinere debeant, mecum in solidum agi potest, tecum nullo modo.
- 2 GAIUS libro septimo ad edictum prouinciale. Urbanorum praediorum iura [B.58,2,2] ^E talia sunt: altius tollendi et officiendi lumenibus uicini aut non extollendi: item stillicidium auertendi in tectum vel aream uicini aut non auertendi: item immittendi tigna in parietem uicini et denique proiciendi protegendi ceteraque istis similia.
- 3 UPLIANUS libro uicensimo nono ad Sabinum. Est et haec seruitus, ne pro- [B.58,2,3] ^S spectui officiatur.
- 4 PAULUS libro secundo institutionum. Luminum in⁶ seruitute constituta id ad- [B.58,2n.] ²² quisitum uidetur, ut uicinus lumina nostra excipiat: cum autem seruitus imponitur, ne lumenibus officiatur, hoc maxime adepti uidemur, ne ius sit uicino inuitis nobis altius sedificare atque ita minuere lumina nostrorum sedificiorum.
- 5 UPLIANUS libro septimo decimo ad edictum. Inuitum autem in seruitutibus [B.58,2n.] ²³ accipere debemus non eum qui contra dicit, sed eum qui non consentit. ideo Pomponius libro quadragensimo et infantem et furiosum inuitos recte dici ait: non enim ad factum, sed ad ius seruitutis haec uerba referuntur.

F[P(VLU)]

¹ ipsi ins. (u. i.) ² dedere del. (u. i.)
⁴ proiciendi (P⁴ al., u. i.) ⁶ in del. (u. i.)

³ debere del. (u. i.) ⁴ aliud (Hoffmann)?

³ relict¹ P^o | solidam] in solidum PVU
⁵ primo om. PV | papianus F²PLU, papianus V 8 a om. F¹PVL | epitomarum F¹P
⁹ uenda'n't F² | etsi non utilis sit] Goudsm^{it} (u. p. 182) collata l. 15 pr. h. t. inserit ei post
 etsi propter B: τῷ πωλούντι ἀγρὸν ἐφέίται δογ-
 λεῖαν αὐτῷ ἐπιθεῖναι, καὶ μη χρησιμέγχι αὐτῷ:
 recte, sed malim ipsi¹⁰ dedere ducere] FL,
 ducere PVU: ὡς τὸ (ώστε libri) ἔλκειν γδωρ B
 11 debere habere] F, habere PVU, om. L:
 δυνάμεσα γὰρ ἔχειν τινὰ B 13 caueⁿtur'ndum F | per te] parte F² 14 possit] possem PV | u'isum F 20 protegendi prohib-

bendi] sic libri errore orto ex scriptura prohibi-
 ciendi (cf. u. 27): οὐ ξέστην ποιεῖ B 22 pro-
 pri'a etas F | uicina P 25 alia sunt P^o | lumenibus] fPLU, nominibus F | uicinis P^o 26 vel
 aream] ualeream F¹ | non a'duertendi F
 27 et denique] que P^o | pro'hiciendi F | pro-
 tegendi om. P^oL 28 prospectus F¹L 30 nu-
 minum F² | in seruitute] F, seruitate PLU:
 ὅταν παραχωρῶ coi δογλεῖαν φωτός, ἀλείαν coi
 διδωμι τὰ φῶτά μου εἰσδέχεσθαι Tipuc. 32 ad-
 empti PL 35 consensit P^o | a pomponius
 l. inc. FP 36 quadragesimo primo PV | in-
 uitos inuitose F, inuitose L

GARUS libro septimo ad edictum prouinciale. Haec autem iura similiter ut rusti- [B. 58, 2, 6] E corum quoque praediorum certo tempore non utendo pereunt: nisi quod haec dissimilitudo est, quod non omnimodo pereunt non utendo, sed ita, si uicinus simul libertatem usucapiat. ueluti si aedes tuae aedibus meis seruiant, ne altius tollantur, ne luminibus mearum aedium officiatur, et ego per statutum tempus fenestras meas praefixas habuero uel obstruxero, ita 5 demum ius meum amitto, si tu per hoc tempus aedes tuas altius sublatas habueris: alioquin si nihil noui feceris, retineo seruitutem. item si tigni immissi aedes tuae seruitutem debent et ego exemero tignum, ita demum amitto ius meum, si tu foramen, unde exemptum est tignum, obturaueris et per constitutum tempus ita habueris: alioquin si nihil noui feceris, integrum ius suum¹ permanet. 10

POMPONIUS libro nicensimo sexto ad Quintum Mucium. Quod autem aedificio [B. 58, 2, 7] E meo me poase consequi, ut libertatem usucaperem, dicitur, idem me non consecuturum, si arborem eodem loco sitam habuisse, Mucius ait, et recte, quia non ita in suo statu et loco maneret arbor quemadmodum paries, propter motum naturalem arboris. 14

GARUS libro septimo ad edictum prouinciale. Parietem, qui naturali ratione [B. 58, 2, 8] E communis est, alterntri uicinorum demoliendi eum² et reficiendi ius non est, quia non solus dominus est.

ULPIANUS libro quinquagensimo tertio ad edictum. Cum eo, qui tollendo ob- [B. 58, 2 n.] E securat uicini aedes, quibus non seruiat, nulla competit actio. 19

MARCELLUS libro quarto digestorum. Gaurus Marcellus: binas aedes habeo, [B. 58, 2 n.] E alteras tibi lego³, heres aedes alteras altius tollit et luminibus tuis officit: quid⁴ cum illo agere potes? et an interesse putas, suas aedes altius tollat an hereditarias? et de illo quaero, an per alienas aedes accessum heres ad eam rem quae legatur praestare debet, sicut I solet quaeri, cum usus fructus loci legatus est, ad quem locum accedi nisi per alienum non potest. Marcellus respondit: qui binas aedes habebat, si alteras [Paulus D. 7, 1, 30] 25 legauit, non dubium est, quin heres alias possit altius tollendo obscurare lumina legatarum aedium: idem dicendum est, si alteri aedes, alteri⁵ aliarum usum fructum legauerit. non autem semper simile est itineris argumentum, quia sine accessu nullum est fructus legatum, habitare⁶ autem potest et aedibus obscuratis. ceterum usu fructu loci legato etiam accessus dandus est, quia et haustu relicto iter quoque ad hauriendum praestaretur. sed ita officere 30 luminibus et obscurare legatas aedes conceditur, ut non penitus lumen recludatur, sed tantum relinquatur, quantum sufficit habitantibus in usus diurni moderatione. f. 135'

ULPIANUS libro primo de officio consulis. Qui luminibus uicinorum offici- [B. 58, 2, 11 cum n.] E cere aliudue quid facere contra commodum eorum uellet, sciet se formam ac statum anti- quorum aedificiorum custodire debere. Si inter te et uicinum tuum non conuenit, ad quam 35 altitudinem extolli aedifica, quae facere instituisti, oporteat, arbitrum accipere poteris.

LAUOLENUS libro decimo ex Cassio. Aedifica, quae seruitutem patiantur ne [B. 58, 2, 12] E F[P(VLU)]

¹ ius suum del. ² eum del. ³ uel usum fructum earum similiaue hic adfuerunt olim
⁴ num quid (edd.)? ⁵ alteri aedes alteri non sunt Marcelli (u. i.) ⁶ habitari (ex L. gem. Hal.)?

4 tu'a:aedibus F² | meorum P 5 faenestras F | prefexas P (cf. Plinius h. n. 19, 4, 59 de fenestris: praefig. prospectus omnes), perfixas FL, fixas U: φράξω καταλύγω τὰς θυρίδας μοι B | abuero F (suppl. f.) 8 ex'a:emero F 9 nobis F 11 aedificio] ex edificio PVU: τὸ κτίσαι με περιποιεῖ μοι ἐλευθερίαν B 18 eo: eum P 19 seruiad F¹ 20 gaurus] pau- lus P, gaius U, gaurus marcello om. L | uinas F (om. f.) 21 heres] aeres F² 22 potest PL | iter esse P² | putes] potest PU, pote. L 23 qu'a:ero F² 25 a marcellus l. inc. PV 27 alteri aedes alteri aliarum usum fructum] si is qui binas aedes habebat aliarum usum

fructum legauerit, posse heredem Marcellus scribit alteras altius tollendo obscurare luminibus Paulus l. gem., unde recte uidetur colle- gisse Cuiacius uerba alteri aedes alteri non esse Marcelli, quamquam quod scribit Tipucitus: τὸ αὐτό, καν τοῦ ἄλλου οἴκου τὴν χρῆσιν ἔτερῳ ἐλημάτευσα minime probat non leguisse ea Graecos 28 qui'a: F², inc. L² | nullus (nul- lius V) e. f. legatario PVL² U, inc. L² 29 le- gato loci P 30 haustu le'reliefō F 31 re- claudatur PV, om. inter alia L² 34 ac] et PV 36 aedifica] PLU, aedificio F | pote- rit PV 37 libro om. P

quid altius tollatur, uiridia supra eam altitudinem habere possunt: at si de prospectu est eaque obstatura sunt, non possunt.

- 13 PROCULUS libro secundo epistularum. Quidam Hiberus nomine, qui habet post [B.58, 2. 13] E horrea mea insulam, balnearia fecit secundum parietem communem: non licet antem tubulos habere admetos ad parietem communem, sicuti ne parietem quidem suum per¹ pa- rietem communem: de tubulis eo amplius hoc iuris est, quod per eos flamma torretur paries: qua de re uolo cum Hibero loquaris, ne rem illicitam faciat. Proculus respondit: nec Hi- berum pro ea re dubitare puto, quod rem non permissam facit tubulos secundum commu- 1 nem parietem extruendo. Parietem communem incrustare licet secundum Capitonis senten- ciam, sicut licet mihi pretiosissimas picturas habere in pariete communi: ceterum si demelitus sit uicinus et ex stipulatu actione damni infecti agatur, non pluris quam uulgaria tectoria aestimari debent: quod obseruari et in incrustatione oportet.
- 14 PAPIRIUS IUSTUS libro primo de constitutionibus. Imperatores Antoninus et Seuerus² E/ Augusti rescripsierunt in area, quae nulli seruitutem debet, posse dominum uel alium uoluntate eius aedificare intermissio legitimo spatio a uicina insula. 15
- 15 UPIANUS libro uicensimo nono ad Sabinum. Inter seruitutes ne luminibus [B.58, 2. 8] S officiatur et ne prospectui offendatur aliud et aliud obseruatur: quod in prospectu plus quis habet, ne quid ei officiatur ad gratiorem prospectum et liberum, in luminibus autem, non officere ne lumina cuiusquam obscuriora fiant. quodcumque igitur faciat ad luminis im- pedimentum, prohiberi potest, si seruitus debeatur, opusque ei nouum nuntiari potest, si modo sic faciat, ut lumini noceat.
- 16 PAULUS libro secundo epitomarum Alfeni digestorum. Lumen id est, ut cae- [B.58, 3. 8] lum uideretur, et interest inter lumen et prospectum: nam prospectus etiam ex inferioribus locis est, lumen ex inferiore loco esse non potest. 21
- 17 UPIANUS libro uicensimo nono ad Sabinum. Si arborem ponat, ut lumini [B.58, 3. 8] officiat, si aequo dicendum erit contra impositam seruitutem eum facere: nam et arbor ef- 1.13 ficit, quo minus caeli uideri possit. Si tamen id quod ponitur lumen quidem nihil impediat, solem autem auferat, si quidem eo loci, quo gratum erat eum non esse, potest dici nihil contra seruitutem facere: sin uero heliocamino uel solario, dicendum erit, quia umbram 1. facit in loco, cui³ sol fuit necessarius, contra seruitutem impositam fieri. Per contrarium si deponat aedificium uel arboris ramos, quo facto locus opacus quandam coepit solis esse plenus, non facit contra seruitutem: hanc enim debuit, ne luminibus officiat, nunc non lu- 2 minibus officit, sed plus aequo lumen⁴ facit. Interdum dici potest eum quoque, qui tollit aedificium uel deprimit, luminibus officere: si forte κατὰ ἀντανάκλασιν uel pressura quadam 3 lumen in eas aedes deuoluatur. Haec lex traditionis stillicidia uti nunc sunt, ut ita sint⁵ hoc significat impositam uicinis necessitatem stillicidiorum excipiendorum, non illud, ut etiam emptor stillicidia suscipiat aedificiorum uicinorum: hoc igitur pollicetur uendor sibi 4 quidem stillicidiorum seruitutem deberi, se autem nulli debere. Quae de stillicidio scripta sunt, etiam in ceteris seruitutibus accipienda sunt, si in contrarium nihil nominatum actum est.⁶
- 18 POMPONIUS libro decimo ad Sabinum. Si fistulæ, per quas aquam ducas, aedi- [B.58, 3. 8] bus meis applicatae damnum mihi dent, in factum actio mihi competit: sed et damni infecti stipulari a te potero.

F[P(VLU)]

¹ suum per] super? ² Uerius (edd.)? ³ luminis (Hal.)?

1 uiridiaria PVLU 3 haberus F, inc. P^a | qui] quis P^a 4 balneariam PVLU | tabu- los habere F, tubulos habulos habere L^a, tub. habere habulos L^a 5 ne] nec L, inc. P^a 6 tabulis F^a | iuris] ius P^aV | parietes P^a 7 uolo] uolo ut P^aVU, inc. P^a 8 faciat PU 12 in] FU, om. PVLU 13 iustus om. PU | antoninus et seuerus] FU, antonius et seue- rus L, seuerus et ant. P, seueri et ant. V 15 legi's timo F 17 improspectu F 18 ha-

beat P^a | ei om. PV 19 obsecnarioro P^a 26 officit q. m. celum PV, efficit q. m. cae- lum LU 27 quid'em' F^a | nihil] non PU 28 eo] in eo PV 30 cui sol] f(m. saec. XVI) PU, cui (om. sol) L, sui locum F 31 esse solis P 33 plus aequo] plenus a quo P 34 καταανακασιν PV, om. LU 35 in meas P^a 37 hoc om. P^a 38 deberi] de- bero P^a 42 a 'te' potero F^a

- 19 PAULUS libro sexto ad Sabinum. Fistulam iunctam parieti communii, quae [B. 58, 2, 19] ^S aut ex castello aut ex caelo aquam capit, non iure haberi Proculus ait: sed non posse prohiberi uicinum, quo minus balineum habeat secundum parietem communem, quamuis umorem capiat paries: non magis quam si uel in triclinio suo uel in cubiculo aquam effunderet. sed Neratius ait, si talis sit usus tepidarii, ut adsiduum umorem habeat et id noceat uicino, ⁵ 1 posse prohiberi eum. Iuxta communem parietem cameram ex figlino opere factam, si ita retineatur, ut etiam sublatu pariete maneat, si modo non impedit refractionem communis 2 parietis, iure haberi licet. Scalas posse me ad parietem communem habere Sabinus recte scribit, quia remoueri haec possunt.
- 20 IDEM libro quinto decimo ad Sabinum. Seruitutes, quae in superficie con- [B. 58, 2, 20] ^S sistunt, possessione retinentur. nam si forte ex aedibus meis in aedes tuas tignum immis- sum habuero, hoc, ut immissum habeam, per causam tigni possideo habendi consuetudinem¹. idem euueniet et si menianum in tuum inmissum habuero aut stillicidium in tuum 1 projecero, quia in tuo aliiquid utor et si² quasi facto quodam possideo. Si domo mea altior area tua esset tuque mihi per aream tuam in domum meam ire agere cessisti nec ex piano 15 aditus ad domum meam per aream tuam esset, uel gradus uel clienos proprius ianuam meam ire facere possum, dum ne quid ultra quam quod necesse esset itineris causa demoliar. 2 Si sublatum ait aedificium, ex quo stillicidium cadit, ut eadem specie et qualitate reponatur, utilitas exigit, ut idem intellegatur: nam alioquin si quid³ strictius interpretetur, aliud est quod sequenti loco ponitur: et ideo sublatu aedificio usus fructus interit, quamvis area pars 20 3 est aedificii. Si seruitus stillicidii imposita sit, non licet domino seruientis areae ibi aedi- 4 ficare, ubi cassitare coepisset stillicidium. Si antea ex tegula cassitauerit stillicidium, postea 5 ex tabulato uel ex alia materia cassitare non potest. Stillicidium quoquo modo adquisitum sit, altius tolli potest: lenius enim fit eo facto seruitus, || cum quod ex alto, cadet⁴ lenius f. 136' et interdum direptum nec perueniat ad locum seruientem: inferius demitti non potest, quia 25 fit grauior seruitus, id est pro stillicidio flumen. eadem causa retro duci potest stillicidium, quia in nostro magis incipiet cadere, produci non potest, ne alio loco cadat stillicidium, quam in quo posita seruitus est: lenius facere poterimus, acrius non. et omnino sciendum est meliorem uicini condicionem fieri posse, deteriorem non posse, nisi aliquid nominatim⁵ seruitus imponenda immutatum fuerit. Qui in area, in qua stillicidium cadit, aedificat, so- 6 usque ad eum locum perducere aedificium potest, unde stillicidium cadit: sed et si in aedificio cadit stillicidium, supra aedificare ei conceditur, dum tamen stillicidium recte re- cipiatur.
- 21 POMPONIUS libro trigensimo tertio ad Sabinum. Si domus tua aedificii meis [B. 58, 2 n.] ^S utramque seruitutem deberet, ne altius tolleretur et ut stillicidium aedificiorum meorum 35 recipere deberet, et tibi concessero ius esse inuitu me altius tollere aedificia tua, quod ad F[P(VLU)]

¹ consuetudine (det.)? nisi potius delenda sunt u. habendi consuetudinem ² sic (Hal.)?
³ quis? ⁴ cadet] cadit, cadat (u. i.)? ⁵ in ins. (u. i.)

2 a't quam F | habere P^a | prohibere F: oŷ κεκώλγαται B | 3 ualineum F^a | 4 uel in tricl... effunderet] FL^a? , uelit tricl... effundere PV, uelit in tricl... effundere U, uellet in tricl. ... effundere L^a | 5 humorem f | cameram] F^aP^aU, capmaram F^a, cam.ram P^a, camara V | 9 qu'a F^a | hae] F^aL^a, heae U, haec F^aPL^a? | 12 uti PL^a | 14 aliiquid t'utor F, aliquit utor L | si om. PVLU | 16 clienos] elmos uel L, inc. P^a | proprius PLU | 17 es'se't F^a | 18 sit] est PV | speciem P^a | 19 exigit u'r idem F | interpr'a etetur F | 20 intererit PV, intererit V^aL | 21 est] sit PV | stillicidium posita F^a | 22 si antea ex t. c. stillicidium om. P^a? L | 24 eo facto fit PVLU | cadat P | 25 et interdum direptum (directum

P^aLU) om. P^a | 29 deteriorem non posse om. P^a | 30 seruitute] in seruitute PU: ἐν τῷ συνισταθεὶ τὴν δογματικὴν B | in ἑ'area F, in ea area L^aU | 31 cadit sed et si in aedificio cadit] F^aP^aU, cadit sed si in aed. cadit L, cadit sed et si om. rel. P^a, cadit om. rel. V, cadit recte sed et si in aed. cadit F^a, cadit recte sed et si in aedificio cadat stillicidium cadit recte sed et si in aed. cadit F^a: § 6 sic contraxisit Tipucitus: ὅτι τῷ δεχομένῳ σταλαγμόν ξεστι κτίζειν, ἔως οὐδὲνται καλῶς γνωδέχεσθαι, quod uidetur confirmare correctoris Florentini uocabuli quod est recte transpositionem (cf. u. proxime sequentem) | 32 recte om. F^a | 35 et om. P^a | 36 me altius] P^aU, mea altius FL, altius P^a

- stillicidium meum attinet, sic statui debet, ut si altius sublati sedificis tuis stillicidia mea cadere in ea non possint, ea ratione altius tibi sedificare non licet: si non impedianter stillicidia mea, licet tibi altius tollere.
- 22 IULIANUS libro secundo ex Minicio. Qui aedificium habet, potest seruitutem [B. 58, 2 n.] S uicino imponere, ut non solum de his luminibus, quae in praesentia erunt, sed etiam de 5 his quae postea fuerint, caueat.
- 23 POMPONIUS libro trigensimo tertio ad Sabinum. Si seruitus imposita fuerit [B. 58, 2 n.] S lumina quae nunc sunt, ut ita sint¹, de futuris luminibus nihil caueri uidetur: quod si ita sit cautum 'ne luminibus officiatur', ambigua est scriptura, utrum ne his luminibus officiatur quae nunc sint, an etiam his quae postea quoque fuerint: et humanius est uerbo generali 10 omne lumen significari, siue quod in praesenti siue quod post tempus conuentionis contigit gerit. Futuro quoque aedificio, quod nondum est, uel impomi uel adquiri seruitus potest.
- 24 PAULUS libro quinto decimo ad Sabinum. Cuius aedificium iure superiorius est, [B. 58, 2, 24] S ei ius est in infinito supra suum aedificium imponere, dum inferiora aedificia non grauiore seruitute oneret quam pati debent. 15
- 25 POMPONIUS libro trigensimo tertio ad Sabinum. Hoc, quod dictum est de immissis, locum habet ex aedificio alio in aliud: aliter enim supra alienum aedificium superiorius habere nemo potest. Si ex tribus aedibus in loco impari positis aedes medieae superioribus seruant aedibus, inferiores autem nulli seruant, et paries communis, qui sit inter aedes inferiores et medias, altius a domino inferiorum aedium sublatus sit, iure eum altius 20 habiturum Sabinus ait.
- 26 PAULUS libro quinto decimo ad Sabinum. In re communi nemo dominorum [B. 58, 2 n.] S iure seruitutis neque facere quicquam inuito altero potest neque prohibere, quo minus alter faciat (nulli enim res sua seruit): itaque propter immensas contentiones plerumque res ad diuisionem peruenit. sed per communi diuidendo actionem consequitur socius, quo minus 25 opus fiat aut ut id opus quod fecit tollat, si modo toti societati prodest opus tolli.
- 27 POMPONIUS libro trigensimo tertio ad Sabinum. Sed si inter te et me communes sunt Titianae aedes et ex his aliquid non iure in alias aedes meas proprias immisum sit, nempe tecum mihi agere licet aut rem perdere¹. idem fiet, si ex tuis propriis 30 aedibus in communes meas et tuas aedes quid similiter || esset projectum: mihi enim soli tecum est actio. Si in area communi aedificare uelis, socius prohibendi ius habet, quamus tu aedificandi ius habeas a uicino concessum, quia inuito socio in iure² communi non habeas ius aedificandi.
- 28 PAULUS libro quinto decimo ad Sabinum. Foramen in imo pariete conclusis [B. 58, 3 n.] S uel triclinii³, quod esset proluendi pavimenti causa, id neque flumen esse neque tempore 35 adquiri placuit. hoc ita uerum est, si in eum locum nihil ex caelo aquae ueniat (neque enim perpetuam causam habet quod manu fit): at quod ex caelo cadit, etsi non adsidue fit, ex naturali tamen causa fit et ideo perpetuo fieri existimatur. omnes autem seruitutes praediorum perpetuas causas habere debent, et ideo neque ex lacu neque ex stagno concedi aquae ductus potest. stillicidi quoque immittendi naturalis et perpetua causa esse debet. 40
- 29 POMPONIUS libro trigensimo secundo ad Quintum Mucium. Si quid igitur ex [B. 58, 2 n.] S eo foramine, ex quo seruitus non consistit, damnum uicinus sensisset, dicendum est damni infecti stipulationem locum habere.
- 30 PAULUS libro quinto decimo ad Sabinum. Si quis aedes, quae suis aedibus [B. 58, 3 n.] S F[P(VLU)]: in l. 29—32 def. P*

¹ perdere] partiri? ² in re (V²)? ³ si ins.

1 meum om. PV | aedificis] aedificio F¹
7 fueri'n't F 10 aut sunt litteris contignatis
aut sint F | generaliter P²V 12 aedificio F¹
14 ei ius est] LU, eius est F, om. P²?V: ἐν
τῷ ἔσοχια τούτῳ ἔστιν ἐπ' ἀπειρον ταῦτα γένοντα
B (Prochir.) | inponendum inf. P² | grauiora P
15 deberent P²VU 17 alio's in F 18 im-

pari] pari P²V 22 in rem communem PV
26 ut] F²U, om. F²P²VL, inc. P² 27 l. 27
iungitur antecedenti] F² | me et te F²PLU
29 licet PV 31 habeat F² 33 habes PU
35 pavimenti om. P 37 at qu'e'od F, atque
V², idem quod L, inc. P² 39 locu F² |
stagno F² 40 still. PVL | et om. F²

seruirent, cum emisset traditas sibi accepit, confusa sublataque seruitus est, et si rursus uendere uult, nominatim imponenda seruitus est: alioquin liberas ueniant. Si partem praedii nanctus sim, quod mihi aut cui ego seruiam, non confundi seruitutem placet, quia pro parte seruitus retinetur. itaque si praedia mea praediis tuis seruant et¹ tuorum partem mihi et ego meorum partem tibi tradidero, manebit seruitus. item usus fructus in alter- 5 utris praediis adquisitus non interrupmit seruitutem.

IDEM libro quadragesimo octavo ad edictum. Si testamento damnatus heres, [B.58, 2 n. S ne officeret uicini uiminibus seruitutemque praestaret, depositus aedificium, concedenda erit legatario utilis actio, qua prohibetur heres, si postea extollere supra priorem modum aedi- 10 ficium conabitur.

IULIANUS libro septimo digestorum. Si aedes meae seruant aedibus Lucii Titii [B.58, 2 n. S et aedibus Publpii Maeuii, ne altius aedificare mihi liceat, et a Titio precario petierim, ut altius tollerem, atque ita per statutum tempus aedificatum habuero, libertatem aduersus Publrium Maeuum usucapiam: non enim una seruitus Titio et Maeuio debebatur, sed duae. argumentum rei praebet, quod, si alter ex his seruitutem mihi remississet, ab eo solo libe- 15 rare, alteri nihil minus seruitutem deberem. Libertas seruitutis usucapitur, si aedes pos- sideantur: quare si is, qui altius aedificatum habebat, ante statutum tempus aedes possidere desiit, interpellata usucapio est. is autem, qui postea easdem aedes possidere cooperit, in- tegro statuto tempore libertatem usucapiet. natura enim seruitutum ea est, ut possideri 20 non possint, sed intellegatur possessionem earum habere, qui aedes possidet. 30

PAULUS libro quinto epitomarum Alfeni digestorum. Eum debere columnam [B.58, 2 n. S restituere, quae onus uicinarum aedium ferebat, causis essent aedes quae seruirent, non eum, qui imponere uellet. nam cum in lege aedium ita scriptum esset: 'paries oneri ferundo uti nunc est, ita sit', satis aperte significari in perpetuum parietem esse debere: non enim hoc his uerbis dici, ut in perpetuum idem aeternus² esset, quod ne fieri quidem posset, 25 sed uti eiusdem modi paries in perpetuum esset qui onus sustineret: quemadmodum si quis alicui cauisset, ut seruitutem praeberet, qui³ onus suum sustineret, si ea res quae seruit et tuum onus ferret, perisset, alia in locum eius dari debeat.

I IULIANUS libro secundo ex Minicio. Et qui duas areas habet, alteram tra- [B.58, 2 n. S f. 137' dendo seruam alteri efficere potest. 30

MARCIANUS libro tertio regularum. Si binarum aedium dominus dixisset eas [B.58, 2 n. Sf quas uenderet seruas fore, sed in traditione non fecisset mentionem seruitutis, uel ex uen- dito agere potest uel incertum condicere, ut seruitus imponatur.

PAPINIANUS libro septimo quaestionum. Binas quis aedes habebat una con- [B.58, 2 n. P tignatione tectas: utrasque diuersis legauit. dixi, quia magis placeat tignum posse duorum 35 esse ita, ut certae partes cuiusque sint contignationis, ex regione cuiusque domini fore tigna nec ullam iuinicem habituros actionem ius non esse immissum habere: nec interest, pure utrisque an sub condicione alteri aedes legatae sint.

IULIANUS libro septimo digestorum. Idemque esse et si duobus aedes cesserit. [B.58, 2 n. S

PAULUS libro secundo quaestionum. Si aedes meae a tuis aedibus tantum [B.58, 2 n. P distent, ut prospici non possint, aut medius mons earum conspectum auferat, seruitus im- 41 ponni non potest:

F[P(VLU)]

¹ tu ins. (Rygerbos.) ² aeternus del. ³ si quis cauisset ut cui (del. alicui et seru. pr.)?

1 sublataqu'a e F | est et] et V^a 2 impo-
nenda] in retinenda F¹ | uenibunt LU 3 pro
parte] per partes VLU 11 ulpianus V
12 pr'a ecario F² 15 liberare FL² 16 alteri]
VLU, altero F 19 seruitutem] seruicii ti-
cium V, seruitutem LU 20 possint sed] U,
possi sed F, possit sed fVL 22 uicinorum
PV | fereba n't F², querebant L | cuius] eius
F(em. fsec. XV) 23 esset] esse P^a | ferendo

PVLU 24 hoc h'is F² 25 dici u'n't in F,
dictum ut im U, inc. L² | ne] nec PVLU |
possit P 26 onus] non P^a 27 qui] que P |
onus suum] non usum P^a 28 feret P^a 32 in]
en F² 34 binas quas haedes F² | habeat P^a
35 diuersas P^a | posse ... 36 sint om. F²
36 ita esse PVU | contignationes P^a 39 ces-
serit] PV, decesserit F¹, cesserint F²LU: καὶ
ἐὰν δύci παραχωρίω τοὺς οἴκους Tipuc.

- 39 IDEM libro primo manualium. nemo enim propriis aedificiis seruitutem imponere potest, P⁵
nisi et is qui cedit et is cui ceditur in conspectu habeant ea aedificia, ita ut officere alterum alteri possit.
- 40 IDEM libro tertio responsorum. Eos, qui ius luminis immittendi non habuerunt, B. 58, 2, 37 P⁵
aperto pariete communi nullo iure fenestras immississe respondi.
- 41 SCAEUOLA libro primo responsorum. Olympico habitationem et horreum, B. 58, 2, 38 cum n. P⁵
quod in ea domo erat, quoad uiuaret, legauit: iuxta eandem domum hortus et cenaculum,
quod Olympico legatum non est, fuerunt: ad hortum autem et cenaculum semper per domum,
cuius habitatio reicta erat, aditus fuit: quae situm est, an Olympicus aditum praestare deberet. respondi seruitutem quidem non esse, sed heredem transire per domum ad 10
ea quae commemorata sunt posse, dum non noceat legatario. Lucius Titius aperto pariete
domus suae, quatenus stillicidii rigor et tignorum protectus¹ competit, ianuam in publico
aperuit: quaero, cum neque luminibus Publili Maeuii vicini neque itineri vicini officeret
neque stillicidium ne² vicini domo cadat, an aliquam actionem Publius Maeuius vicinus ad
prohibendum haberet. respondi secundum ea quae proponerentur nullam habere. 15

III.

R DE SERUITUTIBUS PRAEDIORUM RUSTICORUM R

ES■

- 1 ULPIANUS libro secundo institutionum. Seruitutes rusticorum I. 2, 3 pr. 1. B. 58, 3, 1 cum n. *S
praediorum sunt haec³: iter actus uia aquae ductus. iter est ius eundi ambulandi homini,
non etiam iumentum agendi⁴. actus est ius agendi uel iumentum uel uehiculum: itaque 20
qui iter habet, actum non habet, qui actum habet, et iter habet⁵ etiam sine iumento. uia
est ius eundi et agendi et ambulandi⁶: nam et iter et actum in se uia continet. aquae
1 ductus est ius aquam ducendi⁷ per fundum alienum. In rusticis computanda sunt I. 2, 8, 2
aquae haustus, pecoris ad aquam adpulsus⁸, ius pascendi, calcis coquendae, harenae fo- 25
diendae. Traditio plane et patientia seruitutum inducit officium praetoris. (I.) 25
- 2 NERATIUS libro quarto regularum. Rusticorum praediorum seruitutes sunt B. 58, 3 n. *S
licere altius tollere et officere praetorio vicini, uel cloacam habere licere per vicini domum
1 uel praetorium, uel protectum habere licere. Aquae ductus et haustus aquae per eundem
locum ut ducatur, etiam pluribus concedi potest: potest etiam, ut diuersis diebus uel horis
2 ducatur: si aquae ductus uel haustus aquae sufficiens est, potest et pluribus per eundem 30
locum concedi, ut et isdem diebus uel horis ducatur.
- 3 ULPIANUS libro septimo decimo ad edictum. Item sic possunt seruitutes im- B. 58, 3 n. E
poni, et⁹ ut boues, per quos fundus colitur, in vicino agro pascantur: quam seruitutem
1 ponit¹⁰ posse || Neratius libro secundo membranarum scribit. Idem Neratius etiam ut fructus f. 138■
in vicini villa cogantur coactique habeantur et pedamenta ad uineam ex vicini praedio 35
F[P(VLU)]

¹ projectus (edd.)? ² stillicidium ne] stillicidio ne de? ³ rusticorum praediorum iura
sunt haec Inst. ⁴ uel uehiculum ins. Inst. ⁵ eoque uti potest ins. Inst. ⁶ et ambulandi
del. (u. i.) ⁷ aquae ducendae Inst. ⁸ in rusticorum praediorum seruitute quidam compu-
tari recte putant aquae haustum, p. ad a. appulsum Inst. ⁹ et del. ¹⁰ imponi (u. i.)?

1 propriis *F¹*, proriis *F²*, propriis *L* 2 qui^e cedit *F* 5 aperto pariete communi] τύφλων τοίχων ἀνοίξει *B*, quasi legerint aperto pa-
riete caeco | respondit *PU* 6 olympico *F¹* 7 quo'd ad *F* | hortos *FP* 8 olympico *F¹* | fuerint *P²* | hortu *F* (*suppl. f*) | per om. *P²* 9 olympicus *F¹* 13 publici *P* 17 rust.
praed. *PU* 19 haec *F²*, haec *U*, hac *F²*, haec *PL* | homini] *FP^a* Inst. (cod. Bamb.), hominis *P²VLU* Inst. (cod. Taur. m. I) 21 qui habet
iter *PV* 22 eundi et agendi et ambulandi] sic etiam Inst., transponunt *B*: τὸ παρέναι καὶ διακίνειν καὶ ἐλαγήνειν: crediderim et ambulandi

non esse Ulpiani | in se] *F²PLU* cum Inst. et *B*:
περίεχε, et se *F¹* 23 in rusticis] in prediis rusticis *PVLU* 24 austus *F* 25 patien-
tiae *P²* 27 et om. *PV* | licere per] per *PV* 28 aqu'a'e *F²* 29 ducantur *PVL* | potest
alterum om. *F²LU* | ut diuersis] uniuersis *P²* |
horis est ducatur *P²* 31 et isdem] eisdem
PU, isdem *L* 32 item om. *F²* 33 fundum *P²* 34 ponit] imponi *PU* 35 et peda-
mento *F*, ut pedamenta *PVLU*: καὶ λαμβάνειν
sic τὰς ἀμπέλους ὑπορώματα *Tipuc.* | ad ui-
neam ex] a *P²V*

ir, constitui posse scribit. Eodem libro ait uicino, cuius lapidicinæ fundo tuo im-
posse te cedere ius ei esse terram rudus saxa iacere posita habere, et ut in tuum
prouoluantur ibique positi habeantur indeque exportentur. Qui habet haustum, iter
habere uidetur ad hauriendum et, ut ait Neratius libro tertio membranarum, siue
hauriendi et adeundi cessum sit, utrumque habebit, siue tantum hauriendi, inesse et 5
siue tantum adeundi ad fontem, inesse et haustum. haec de haustu ex fonte pri-
d flumen autem publicum idem Neratius eodem libro scribit iter debere cedi, haustum
ortere et si quis tantum *haustum* cesserit, nihil eum agere.

IANUS libro secundo responsorum. Pecoris pascoendi seru- [B. 58, 8 n. BS. 16, 1, 82 *P
itèm ad aquam appellendi, si praedii fructus maxime in pœore consistat, praedii 10
iuam personæ uidetur: si tamen testator personam demonstrauit, cui seruitutem
i uoluit, emptori uel heredi non eadem praestabitur seruitus.

IANUS libro septimo decimo ad edictum. Ergo secundum eum et uindicari poterit. *E*
libris ex Plautio ait nec haustum nec appulsum *pecoris* nec cretae exi- [B. 58, 8 n.
calcoisque coquendae ius posse in alieno esse, nisi fundum uicinum habeat³: et hoc 15
m et Atilicinum existimasse ait. sed ipse dicit⁴, ut maxime calcis coquendae et
eximendae seruitus constitui possit, non ultra posse, quam quatenus ad eum ipsum
opus sit:

LUS libro quinto decimo ad Plantium. ueluti si figlinas haberet, in [B. 58, 8, 5 cum n. *E*
ea uasa fierent, quibus fructus eius fundi exportarentur (sicut in quibusdam fit, ut 20
s unum uehatur aut ut dolia fiant), uel tegulae uel⁵ ad uillam aedificandam. sed
iassa uenirent, figlinæ exercerentur, usus fructus erit. Item longe recedit ab usu
us calcis coquendae et lapidis eximendi et harenæ fodiendæ aedificandi eius gratia
fundo est, item siluae caeduae, ut pedamenta in uineas non desint. quid ergo si
um meliorem casusam haec faciant? non est dubitandum, quin seruitutis sit⁶: et 25
laecianus probat in tantum, ut et talem seruitutem constitui posse putet, ut tugu-
hi habere licet in tuo, scilicet si habeam pascui seruitutem aut pecoris appellendi,
emps ingruerit, habeam quo me recipiam.

libro uicensimo primo ad edictum. Qui sella aut lectica uehitur, ire, non agere *E*
iumentum uero ducere non potest, qui iter tantum habet. qui actum habet, et se
ducere et iumenta agere potest. sed trahendi lapidem aut tignum neutri eorum
quidam nec hastam rectam ei ferre licere, quia neque eundi neque agendi gratia
et et possent fructus eo modo laedi. qui uiam habent, eundi agendique ius habent:
et trahendi quoque et rectam hastam referendi⁷, si modo fructus non laedat. In
autem praediis impedit seruitutem medium praedium, quod non seruit. 35
libro septimo ad edictum prouinciale. Uiae latitudo ex lege duodecim [B. 58, 8, 7 *E*
m in porrectum octo pedes habet, in anfractum, id est ubi flexum est, sedecim.
(UJ)

is (*Hal.*)? ² habenti? ³ adicit (*P⁴*)? ⁴ uel *aut del.* (*P⁴*) *aut ins.* alia
ites sint? ⁵ ferendi (*P⁴V*)?

leant] homineant *F¹* 2 rudus] *FP^a*,
3 *P⁴VU*, in fundus *L* | in tu'um *F²*
F³, posita *P* 4 neratius *om. P^a*,
mbr. *habet V* 5 ei ius] eius *F¹P*,
hauriendi et *F* | hauriendi inesse *F* 6 et
ex] et *F¹* 7 scribi *P^a* 8 non opor-
q. t. austum *f(s. X—XI) PL*, non op.
. emendatione imperfecta *F²*, *om. F²*: ei
ΑΝΤΑΝΗΣΙC παραχωρθή, ούδεν ἔρρωται
9 responsorum *P* 10 appellandi *F²*
no *om. P* | uindicare *PV* 14 haus-
te appulsum *pecoris*] *PVU*, austum
sum putoris *L*, haustum *pecoris* 'nec
supplemento adiecto loco non suo *F²*:
ΑΗCIN KAI πάροδον θρημμάτων *Tipuc.*

16 sed ipse dicit] sed ...s. et dicit *P⁴*, sed
ipse heres adicit *P⁴* 19 fig'linas *F²*, figli-
nas *V*, figlinas *U*, inc. *P^a* | haberent *VLU*,
inc. *P^a* 20 quibus ea uasa fierent *bis F²*,
ea u. f. quibus *om. V* et ut uid. *P^a* | export-
arentur] *F*, exportaretur *PLUTaur.* 21 aedi-
ficanda *F²* 22 uenirent] uenire *F* 23 et lap.
ex. et har. fodiendæ et lapidis eximendi et
aedificandi *F*, et lap. ex. et ar. fod. sed lapidis
eximendi et edificandi *VLU*, et lap. ex. et ar.
fod. et lap. ex. et har. fod. (*sic bis*) aedificandi
P^a 24 ceduae *F* 25 seruitutis sit] *F*, serui-
tutis sit *PLU* 26 in] an *F¹* 27 pascuis *P^a?V*
34 referendi] *FLU*, ..ferendi *P*, ferendi *V*
35 impedit *P*, impedi *L* 37 amfractum *F²*

- 9 PAULUS libro primo sententiarum. Seruitus aquae ducendae uel hauriendae [B. 58, 3 n. *P] nisi ex capite uel ex fonte constitui non potest: hodie tamen ex quocumque loco constitui solet.
- 10 IDEM libro quadragensimo nono ad edictum. Labeo ait talem seruitutem constitui posse, E ut aquam quaerere et inuentam ducere licet: nam si licet nondum aedificato aedificio 5 seruitutem constituere, quare non aequa licet nondum inuenta aqua eandem constitueret f. 138— seruitutem? et si, ut quaerere licet, cedere possumus, etiam ut inuenta ducatur, cedi potest.
- 11 CELSUS libro uicensimo septimo digestorum. Per fundum, qui plurimum est, ius [B. 58, 3 n. E mihi esse eundi agendi potest separatum cedi. ergo suptili ratione non aliter meum fiet ius, 10 quam si omnes cedant et nouissima demum cessione superiores omnes confirmabuntur: benignius tamen dicetur et antequam nouissimus cesserit, eos, qui antea cesserunt, uetare uti cesso iure non posse.
- 12 MODESTINUS libro nono differentiarum. Inter actum et iter nonnulla est differentia: iter E est enim, qua quis pedes uel eques compeare potest, actus uero, ubi et armenta trahere 15 et uehiculum ducere licet.
- 13 LAUOLENUS libro decimo ex Cassio. Certo generi agrorum adquiri seruitus [B. 58, 3 n. E potest, uelut uineis, quod ea ad solum magis quam ad superficiem pertinet. ideo sublati uineis seruitus manebit: sed si in contrahenda seruitute aliud actum erit, doli mali exceptio 1 erit necessaria. Si totus ager itineri aut actui seruit, dominus in eo agro nihil facere potest, 20 quo seruitus impeditur, quae ita diffusa est, ut omnes glaeiae seruant, aut si iter actusue sine ulla determinatione legatus est: modo determinabitur et qua primum iter determinatum est, ea seruitus constitit¹, ceterae partes agri liberae sunt: igitur arbiter dandus est, 2 qui utroque casu uiam determinare debet. Latitudo actus itinerisque ea est, quae demonstrata est: quod si nihil dictum est, hoc ab arbitro statuendum est. in uia aliud iuris est: 25 3 nam si dicta latitudo non est, legitima debetur. Si locus non adiecta latitudine nominatus est, per eum qualibet iri poterit: sin autem praetermissus est aequa latitudine non adiecta, per totum fundum una poterit eligi uia dumtaxat eius latitudinis, quae lege comprehensa est: pro quo ipso, si dubitabitur, arbitri officium inuocandum est. 29
- 14 POMPONIUS libro trigensimo secundo ad Quintum Mucium. Per quem locum uiam alii E cessero, per eundem alii aquae ductum cedere non potero: sed et si aquae ductum alii concessero, alii iter per eundem locum uendere uel alias cedere non potero.
- 15 IDEM libro trigensimo primo ad Quintum Mucium. Quintus Mucius scribit, [B. 18, 3, 15 E cum iter aquae uel cottidianae uel aestiuae uel quae internalla longiora habeat per alienum fundum erit, licere fistulam suam uel fistilem uel cuiuslibet generis in riuo ponere, quae 35 aquam latius exprimeret, et quod uellet in riuo facere, licere, dum ne domino praedii aquagium deterius faceret.
- 16 CALLISTRATUS libro tertio de cognitionibus. Diuus Pius aucupibus ita rescripsit: [B. 58, 3 n. E οὐκ ἔτιν εἴλογον ἀκόντων τῶν δεσποτῶν ὡμάς ἐν ἀλλοτρίοις χωρίοις ἴζεγειν. 39]
- 17 PAPIRIUS IUSTUS libro primo de constitutionibus. Imperatores Antoninus et [B. 58, 3 n. E] Uerus Augusti rescriperunt aquam de flumine publico pro modo possessionum ad irrigan- F[P(VLU)]

¹ consistit (edd.)?

1 uel hauriendae F¹, om. P^a 2 fonte] ponte FL^a 6 licet n. i. aqua om. P^a?VI^a? | aquae re' eandem ... quaerere' licet F² 10 separatum P^a 11 uenignius F², benignus P^aL 15 trahere F, trahere P^aVLU, inc. P^a 16 licet PVL 17 a'd'quiri F² 18 quod e'a' ad F² 19 contrahenda ... mali bis F² | erit] sit PV 20 itineri ad' aut F² 21 glae- use F | aut] F², at F²PLU: καὶ περὶ τοῦ ἐάν δῆλος ὁ ἀγρὸς δογματιών ἢ τῷ

παρόδῳ καὶ εἰ ληγατεγθῆ ἀρίστως Tipuc. 22 modo] FL, modus P^aV^aU, inc. P^aV^a 26 non est] si non est F^aL 27 pretermissem PLU 28 latitudinis quae] latitudina poterit eligi uia dumtaxat quae F^a 32 uendere] uel dare PV 33 tricesimo nono PV 36 licere om. P^a | aquarium PVLU 39 Graeca om. LU | ἀκόντων] ακότων P, αστων V | ιμας P | χωριος P, χωριος V 41 seuerus PVLU | pos- sessionem F

- dos agros diuidi oportere, nisi proprio iure quis plus sibi datum ostenderit. item rescripserunt aquam ita demum permitti duci, si sine iniuria alterius id fiat.
- 18 ULPIANUS libro quarto decimo ad Sabinum. Una est uia et si per plures fun- [B. 58, 8 n. S
dos imponatur, cum una seruitus sit. denique quaeritur, an, si per unum fundum iero, per
alium non per tantum tempus, quanto seruitus amittitur, an retineam seruitutem? et magis 5
est, ut aut tota amittatur aut tota retineatur: ideoque si nullo usus sum, tota amittitur, si
uel uno, tota seruator.
- 19 PAULUS libro sexto ad Sabinum. Si unus ex sociis stipuletur iter ad commu- [B. 58, 8 n. S
nem fundum, | inutilis est stipulatio, quia nec dari ei potest: sed si omnes stipulentur siue f. 139
communis seruus, singuli ex sociis sibi dari oportere petere possunt, quia ita dari eis pot- 10
est: ne, si stipulator uiae plures heredes reliquerit, inutilis stipulatio fiat.
- 20 POMPONIUS libro trigensimo tertio ad Sabinum. Si mihi eodem tempore con- [B. 58, 8 n. S
cesseris et ire agere per tuum locum et uti frui eo ius esse, deinde ego tibi concessero ius
mihi uti frui non esse: non aliter eo loco uteris frueris, quam ut ire agere mihi recte liceat.
item si et ducere per tuum fundum aquam iure potuero et in eo tibi aedificare inuitu me 15
ius non fuerit: si tibi concessero ius esse aedificare, nihil minus hanc seruitutem mihi
praestare debebis, ne aliter aedifices, quam ut ductus aquae meus maneat, totiusque eius
1 rei condicio talis esse debet, qualis esset, si una dumtaxat initio concessio facta esset. Ser-
uitus naturaliter, non manu facto laedere potest fundum seruientem: quemadmodum si imbr
crescat aqua in riuo aut ex agris in eum confusat aut aquae fons secundum riuum uel in 20
2 eo ipso inuentus postea fuerit. Si fundo Seiano confinis fons fuerit, ex quo fonte per fun-
3 dum Seianum aquam iure ducebam, meo facto fundo Seiano manet seruitus. Hauriendi
ius non dominis, sed praedii est.
- 21 PAULUS libro quinto decimo ad Sabinum. Si mihi concesseris iter aquae per [B. 58, 8, 21 S
fundum tuum non destinata parte, per quam ducerem, totus fundus tuus seruiet: 25
- 22 POMPONIUS libro trigensimo tertio ad Sabinum. sed quae loca eius fundi tune, [B. 58, 8, 21 S
cum ea fieret cessione, aedificiis arboribus uineis uacua fuerint, ea sola eo nomine seruient.
- 23 PAULUS libro quinto decimo ad Sabinum. Uia constitui uel latior octo pedibus uel an- [B. 58, 8 n. S
gustior potest, ut tamen eam latitudinem habeat, qua uehiculum ire potest: alioquin iter
1 erit, non uia. Si lacus perpetuus in fundo tuo est, nauigandi quoque seruitus, [B. 58, 8 n. 30
2 ut perueniatur ad fundum uicinum, imponi potest. Si fundus seruens uel is cui seruitus
debetur publicaretur, utroque casu durant seruitutes, quia cum sua condicione quisque
3 fundus publicaretur. Quaecumque seruitus fundo debetur, omnibus eius partibus debetur:
et ideo quamuis particulatum uenierit, omnes partes seruitus sequitur et ita, ut singuli recte
agant ius sibi esse eundi. si tamen fundus, cui seruitus debetur, certis regionibus inter 35
plures dominos diuisus est, quamuis omnibus partibus seruitus debeatur, tamen opus est,
ut hi, qui non proximas partes seruienti fundo habebunt, transitum per reliquas partes
fundi diuisi iure habeant aut, si proximi patientur, transeant.
- 24 POMPONIUS libro trigensimo tertio ad Sabinum. Ex meo aquae ductu Labeo [B. 58, 8 n. S

F[P(VLU)]

1 ostenderi'n't F² 2 alterus P^o 4 deni-
qu'a'e F 9 intiles F¹ | nec 'nec' dari F |
ei om. PV | stipulenr[|]lentur F (ubi hoc u.
quatuorque sequentibus in fine quaedam ad-
dicit m. 1 tantum ad spatium explendum mo-
deleta) 10 sin'mibi[|]guli F | pecum[|]tere F |
potest atc' | ne si F, potestate si L, potest
si V, potest at si P^oU, inc. P^o 11 her-
edes i qua' reliquerit F | inutilis] utilia P,
utilis V | fiet PU 12 tertio] iiiii LU,
om. PV 13 per tuum] perpetuum F¹L^o
14 frueris] fueris F¹L^o 15 inuitu me F¹L^o
16 nihilominus F | seruitutem 'm'hi F²

17 praestari F¹L | aquae] atque F² | meus]
ei V, inc. P^o 18 si om. P^o 19 non manu
facto] FP^oL^oU, non manu facto opere f, opere
non manu facto P⁴L⁴ 20 crescat] excrescat
U, inc. P^o | in ribo F² | fons] fosis F² 21 fue-
ri'n't ex F 22 hauriendi ius] hauriendus F¹L
23 nominis F: οὐκ ἔστι προσώπον Tipue.
25 tutus F² 27 fierit F² | uinei's F | fierent
P^o, fuerunt V 28 octo] ecto F² | pedibus]
rediuus F² 29 iter] inter P^o 35 eundi]
fundi F¹L^o: cf. 8, 5, 4 pr., ubi ius eundi
confirmant Graeci uertentes δικαίον παρόδοι
36 debeatur] uideatur F²

- scribit cuiuslibet posse me uicino commodare¹: Proculus contra, ut ne in meam partem² fundi aliam, quam ad quam seruitus adquisita sit, uti³ ea possit. Proculi sententia uerior est.
- 25 IDEM libro trigensimo quarto ad Sabinum. Si partem fundi mei certam tibi [B. 58, 3 n. S uendidero, aquae ductus ius, etiamsi alterius partis causa plerumque ducatur, te quoque sequetur: neque ibi aut bonitatis agri aut usus eius aquae ratio habenda est ita, ut eam 5 solam partem fundi, quae pretiosissima sit aut maxime usum eius aquae desideret, ius eius ducendae sequatur, sed pro modo agri detenti⁴ aut alienati fiat eius aquae diuisio.
- 26 PAULUS libro quadragensimo septimo ad edictum. Si uia iter actus aquae [B. 58, 3 n. S ductas legetur simpliciter per fundum, facultas est heredi, per quam partem⁵ fundi uellet, f. 1 constituere seruitutem, si modo nulla captio legatario in seruitute fit. 10
- 27 IULIANUS libro septimo digestorum. Si communi fundo meo et tuo seruiat [B. 58, 3 n. S fundus Sempronianus et eundem in commune redemerimus, seruitus extinguitur, quia par utriusque domini ius in utroque fundo esse incipit. at si proprio meo fundo et proprio tuo idem seruiat, manebit seruitus, quia proprio fundo per communem seruitus deberi potest. 14
- 28 IDEM libro trigensimo quarto digestorum. Itinere ad praedium commune duo- [B. 58, 3 n. S rum legato nisi uterque de loco itineris consentiat, seruitus neque adquiritur neque deperit.
- 29 PAULUS libro secundo epitomarum Alfeni digestorum. Qui duo praedia con- [B. 58, 3 n. S finia habuerat, superiore fundum uendiderat: in lege ita dixerat, ut aquam sulco aperto emptori educere in fundum inferiorem recte liceat: si emptor ex alio fundo aquam acciperet et eam in inferiorem ducere uellet, quaesitum est, an possit id suo iure facere nec ne. 20 respondi nihil amplius, quam quod ipsius fundi siccandi causa deriuaret, uicinum inferiorem recipere debere.
- 30 IDEM libro quarto epitomarum Alfeni digestorum. Qui duo praedia habebat, [B. 58, 3 n. S in unius uenditione aquam, quae in fundo nascebatur, et circa eam aquam late decem pedes exceperat: quaesitum est, utrum dominium loci ad eum pertineat an ut per eum 25 locum accedere possit. respondit, si ita recepisset: 'circa eam aquam late pedes decem', iter dumtaxat uideri uendoris esse.
- 31 IULIANUS libro secundo ex Minicio. Tria praedia continua trium dominorum [B. 58, 3 n. S adiecta⁶ erant: imi praedii dominus ex summo fundo imo fundo seruitutem aquae quaesierat et per medium fundum domino concedente in suum agrum ducebat: postea idem 30 summum fundum emit: deinde imum fundum, in quem aquam induxerat, uendidit. quaesitum est, num imus fundus id ius aquae amisisset, quia, cum utraque praedia eiusdem domini facta essent, ipsa sibi seruire non potuissent. negauit amississe seruitutem, quia praedium, per quod aqua ducebatur, alterius fuisse et quemadmodum seruitus summo fundo, ut in imum fundum aqua ueniret, imponi aliter non potuisset, quam ut per medium 35 quoque fundum duceretur, sic eadem seruitus eiusdem fundi amitti aliter non posset, nisi eodem tempore etiam per medium fundum aqua duci desisset aut omnium tria simul⁷ praedia unius domini facta essent.
- 32 AFRICANUS libro sexto quaestionum. Fundus mihi tecum communis est: par- [B. 58, 3 n. S tem tuam mihi tradidisti et ad eundem uiam per uicinum tuum proprium. recte eo modo 40 seruitutem constitutam ait neque quod dici soleat per partes nec adquiri nec imponi seruitutes posse isto casu locum habere: hic enim non per partem seruitutem adquiri, utpote cum in id tempus adquiratur, quo proprius meus fundus futurus sit.

F[P(VLU)]

¹ meo dare (u. i.)? ² meam partem] partem mei? ³ uti] duci? ⁴ retenti? ⁵ aut continua aut potius adiecta del. ⁶ aut tria simul aut potius omnium del.

1 commodare] meo dare PV: παραχωρεῖν Tipuc. 2 uti ea] etiam P 4 ius] eius PVLU 5 ha- benda] nauenda F (em. f.) 6 pr'a etiosissima F | aquae] que P^a 7 aut] et PVU 8 uia ut iter F 11 septimo] xxviii P 12 redemer'o-i- mus F 13 esse incipit at si proprio meo fundo] PU, esse i. at si p. meo F^aL, om. F^a 18 uendiderit F^a 21 causa'm' deriuaret F

23 qui] is qui V, inc. P^a 24 circam eam P 26 respondi PU 29 imil unius PVU, unius imi L | im'm'o fundo F, om. P^a | adquesierat P^aV 32 num'i'mus F^a | ami'sisset F 37 omnium] omnia P^aV, inc. P^a 39 tecum] tectum P^a 42 partem] patrem F^a 43 quo proprius meus fundus futurus sit om. P^a

- 33 IDEM libro nono quaestionum. Cum essent mihi et tibi fundi duo communes [B.58 3. n. Sf] Titianus et Seianus et in divisione conuenisset, ut mihi Titianus, tibi Seianus cederet, in uicem partes eorum tradidimus et in tradendo dictum est, ut alteri per alterum aquam ducere liceret: recte esse seruitutem impositam ait, maxime si pacto stipulatio subdita sit.
 1 Per plurium praedia aquam ducis quoquo modo imposta seruitute: nisi pactum uel stipulatio etiam de hoc subsecuta est, neque eorum cuius neque [alii] uicino poteris haustum f. 140 ex riuo cedere: pacto enim uel stipulatione interuenientibus et hoc concedi solet, quamvis nullum praedium ipsum sibi seruire neque seruitutis fructus constitui potest.
- 34 PAPINIANUS libro septimo quaestionum. Unus ex sociis fundi communis per- [B.58, 3 n. P] mittendo ius esse ire agere nihil agit: et ideo si duo praedia, quae mutuo seruiebant, inter eosdem fuerint communicata, quoniam seruitutes pro parte retineri placet, ab altero seruitus alteri remitti non potest: quamvis enim unusquisque sociorum solus sit, cui seruitus debetur, tamen quoniam non personae, sed praedia deberent, neque adquiri libertas neque remitti seruitus per partem poterit. Si fons exaruerit, ex quo ductum aquae habeo isque post constitutum tempus ad suas uenas redierit, an aquae ductus amissus erit, quaeritur: 15
- 35 PAULUS libro quinto decimo ad Plautium. et Atilicinus ait Caesarem Statilio Tauro *E rescriptsse in haec uerba: 'Hi, qui ex fundo Sutriño aquam ducere soliti sunt, adierunt me proposueruntque aquam, qua per aliquot annos usi sunt ex fonte, qui est in fundo 'Sutriño, ducere non potuisse¹, quod fons exaruisset, et postea ex eo fonte aquam fluere coepisse: petieruntque a me, ut quod ius non neglegentia aut culpa sua amiserant, sed quia ducere non poterant, his restitueretur. quorum mihi postulatio cum non iniqua uisa sit, succurrentum his putau. itaque quod ius habuerunt tunc, cum primum ea aqua p[er]uenire ad eos non potuit, id eis restitui placet.'
- 36 IDEM libro secundo responsorum. Cum fundo, quem ex duobus retinuit uen- [B.58, 3 n. P] ditor, aquae ducendae seruitus imposta sit, empto praedio quaesita seruitus distractum denuo praedium sequitur: nec ad rem pertinet, quod stipulatio, qua poenam promitti pl[acuit], ad personam emptoria, si ei forte frui non licuisset, relata est.
- 37 IDEM libro tertio responsorum. Λούκιος Τίτιος Γάιφ Σεΐφ τῷ ἀδελφῷ πλείστα [B.58, 3 n. P] χαίρειν. ὅδατος τοῦ ρέοντος εἰς τὴν κρήνην τὴν κατακεγαθεῖσαν ἐν ισθμῷ ὑπὸ τοῦ πατρός μου διδωμι καὶ χαρίζομαι σοι δάκτυλον εἰς τὴν οἰκίαν σογ τὴν ἐν τῷ ισθμῷ, ἢ ὅπου δ' ἂν Βούλη. 30 quaero, an ex hac scriptura usus aquae etiam ad heredes Gaii Seii pertineat. Paulus respondit usum aquae personalem ad heredem Seii quasi usnari transmitti non oportere.
- 38 IDEM libro primo manualium. Flumine interueniente uia constitui potest, si [B.58, 3 n. P] aut uado transiri potest aut pontem habeat: diuersum, si pontonibus traiciatur. haec ita, si per unius praedia flumen currat: alioquin si tua praedia mihi uicina sint, deinde flumen, 35 deinde Titii praedia, deinde uia publica, in quam iter mihi adquiri uolo, dispiciamus ne nihil uetet a te mihi uiam dari usque ad flumen, deinde a Titio usque ad uiam publicam. sed uideamus, num et si tu eorum praediorum dominus sis, quae trans flumen intra uiam publicam sint, idem iuris sit, quia uia consummari solet uel ciuitate tenus uel usque ad uiam publicam uel usque ad flumen, in quo pontonibus traiciatur uel usque ad proprium 40 F[PVLU])

¹ se ins.

5 duci *PVLU* 6 poteris] proteris *P*
 9 fundi] fundum *F* 13 praedio *PVLU*
 14 remitti] amitti *P* | bisque *F* 16 l. 35
 continuant *praecedenti* *FL* 18 aliquod *F* |
 fundo] fundu *F* 19 exaruisse'n't *F* | aqua
 fluere cepisset *PVU*, aquam fluere cepisset *L*
 20 pecierintque *P* 22 sit] sunt *F* 25 emp-
 to'r praedio *F*, emptori predio *P* | distracto
 d. praedio *P* *VU*, distracto d. praedium *L*
 26 qua'e poenam *F* 28 idem] paulus *P* |
Graeca om. LU, ubi notatur 'deest grecum'

29 τὴν ὄμ. *P* | κατακεγαθεῖσαν *P* 30 χαρι-
 zomecoi *P* | εἰς τὴν] εἰστιν *P* | ἐν] ενεν *P* |
 νοπούδανθολει *F*, νονογιανθογαν *P* 31 quaer-
 ro] queritur *PVLU* | sei'i' pert. *F* 32 opor-
 tet *P*, oporetet *VL* 36 uia] ἢ uia *P* |
 dispiciamus] id dispiciamus *PLU* 37 ue't'et
F, uertet *P* | uiam] causam *P* | deinde]
 inde *P* 38 qua'e *F* 39 consum'mari
F 40 uel usque ad flumen ... traiciatur
om. F | propriam *P*

aliud eiusdem domini praedium: quod si est, non uidetur interrumpi seruitus, quamvis inter eiusdem domini praedia flumen publicum intercedat.

III.

R COMMUNIA PRAEDIORUM TAM URBANORUM QUAM
RUSTICORUM R

ES

5

- 1 ULPIANUS libro secundo institutionum. Aedificia¹ urbana quidem praedia [B. 58, 4, 1 cum n. "S
appellamus: ceterum etsi in villa aedificia sint, aequo seruitutes urbanorum praediiorum
1 constitui possunt. Ideo autem hae seruitutes praediiorum appellantur, quoniam [I. 2, 8, 3 f. 14C
sine praediis constitui non possunt: nemo enim potest seruitutem adquirere uel² urbani uel
rustici praedi, nisi qui habet praedium. 10
- 2 IDEM libro septimo decimo ad edictum. De aqua per rotam tollenda ex flumine uel K
haurienda, uel si quis seruitutem castello imposuerit, quidam dubitauerunt, ne hae seruitutes
non essent: sed rescripto imperatoris Antonini ad Tullianum adicitur, licet seruitus
iure non ualuit, si tamen hac lege comparauit seu alio quocumque legitimo modo sibi hoc
ius adquisiuit, tuendum esse eum, qui hoc ius possedit. 15
- 3 GARUS libro septimo ad edictum prouinciale. Duorum praediiorum dominus si [B. 58, 4 n. E
alterum ea lege tibi dederit, ut id praedium quod datur seruiat ei quod ipse retinet, uel
contra, iure imposita seruitus intellegitur. 20
- 4 LAUOLENUS libro decimo ex Cassio. Caueri, ut ad certam altitudinem monumentum aedi- E
ficetur, non potest, quia id, quod humani iuris esse desiit, seruitutem non recipit: sicut ne illa quidem seruitus consistere potest, ut certus numerus hominum in uno loco humetur. 25
- 5 IDEM libro secundo epistularum. Proprium solum uendendo an seruitutem [B. 58, 4, 5 E/
talem iniungere possim, ut mihi et uicino seruiat? similiter si commune solum uendo, ut
mihi et socio seruiat, an consequi possim? respondi: seruitutem recipere nisi sibi nemo
potest: adiectio itaque uicini pro superuacuo habenda est, ita ut tota seruitus ad eum, qui 25
recepit, pertineat. solum autem commune uendendo ut mihi et socio seruiat, efficere non
possum, quia per unum socium communi solo seruitus adquiri non potest. 30
- 6 ULPIANUS libro uicensimo octauo ad Sabinum. Si quis duas aedes habeat et [B. 58, 4 n. S
alteras tradat, potest legem traditioni dicere, ut uel istae quae non traduntur seruae sint
his quae traduntur, uel contra ut traditae retentis aedibus seruiant: paruique refert, uicinas 30
sint ambae aedes an non. idem erit et in praediis rusticis: nam et si quis duos fundos
habeat, alium alii potest seruum facere tradendo. duas autem aedes simul tradendo non
potest efficere alteras alteris seruas, quia neque adquirere alienis aedibus seruitutem neque
1 imponere potest. Si quis partem aedium tradet uel partem fundi, non potest seruitutem
imponere, quia per partes seruitus imponi non potest, sed nec adquiri. plane si diuisit fun- 35
dum regionibus et sic partem tradidit pro diuiso, potest alterutri seruitutem imponere, quia
non est pars fundi, sed fundus. quod et in aedibus potest dici, si dominus pariete medio
aedificato unam domum in duas diuiserit, ut plerique faciunt: nam et hic pro duabus do- 40
mibus accipi debet. Item si duo homines binas aedes communes habeamus, simul tradendo
idem efficere possumus, ac si ego solus proprias binas aedes haberem. sed et si separatim
tradiderimus, idem fiet, sic tamen, ut nouissima traditio efficiat etiam praecedentem tradi-
F[P(VLU)]

¹ firmant B: in oppidis ins. (cf. D. 50, 16, 198) ² uel om. Inst.

8 haec P^o 9 seruitem F 10 praedium] FL^a, nec quisquam debere nisi qui habet praedium ex Inst. add. PVL^U 12 aurienda F 14 comparauit F¹, comparauit L^o 15 ad- 20 id om. PV 21 hominum si in F 22 uen-
dendo] F²P² VL^U, uendo F²P²L^o; εὰν πωλῶν

εᾶπος εῖπω B 23 similiter bis P^o | con- 33 ad-
cumunem P^o 26 communem PU 28 aedas F² 31 an no[n] F² 32 a[e]des F² 33 ad-
quirere ... neque om. F² 34 tradat PL 38 domum] domum dominus F²L^o 39 uinas F², uel unas L | habeamus si[m]ul tr. ... 40 ego^o F² 40 propriae F² 41 fiet idem PV

- 3 tionem efficacem. Si tamen alterae unius propriece sint aedes, alterae communes, neutris seruitutem uel adquirere uel imponere me posse Pomponius libro octauo ex Sabino scripsit.
 4 Si in uenditione quis dixerit seruas fore aedes quas uendidit, necesse non habet liberas tradere: quare uel suis aedibus eas seruas facere potest uel uicino concedere seruitutem, scilicet ante traditionem. plane si Titio seruas fore dixit, si quidem Titio seruitutem con- 5 cesserit, absolutum est: si uero alii concesserit, ex empto tenebitur. a quo non abhorret, quod Marcellus libro sexto digestorum scribit, si quis in tradendo | dixerit fundum Titio f. 141 seruire, cum ei non seruaret, esset autem obligatus uendor Titio ad seruitutem praestan- dam, an agere possit ex uendito, ut emptor seruitutem imponi patiatur praedio quod mer- catus est: magisque putat permittendum agere. idemque ait et si possit uendor Titio 10 seruitutem uendere, aequo agere permittendum. haec ita demum, si recipienda seruitutis gratia id in traditione expressum est: ceterum si quis, inquit, ueritus, ne seruitus Titio debeat, ideo hoc exceptit, non erit ex uendito actio, si nullam seruitutem promisit.
- 7 PAULUS libro quinto ad Sabinum. In tradendis unis aedibus ab eo, qui binas [B. 58, 4 n. S] habet, species seruitutis exprimenda est, ne, si generaliter seruire dictum erit, aut nihil 15 ualeat, quia incertum sit, quae seruitus excepta sit, aut omnis seruitus imponi debeat. Inter- positis quoque alienis aedibus¹ imponi potest, ueluti ut altius tollere uel non tollere licet uel etiam si² iter debeat, ut ita conualescat, si mediis aedibus seruitus postea imposta fuerit: sicuti per plurimum praedia seruitus imponi etiam diuersis temporibus potest. quam- quam dici potest, si tria praedia continua habeam et extremum tibi tradam, uel tuo uel 20 meis praediis seruitutem adquiri posse: si uero extremo, quod retineam, quia³ et medium meum sit, seruitutem consistere, sed si rursus aut id, cui adquisita sit seruitus, aut me- dium alienauero, interpellari eam, donec medio praedio seruitus imponatur.
- 8 POMPONIUS libro octauo ad Sabinum. Si cum duas haberem insulas, duobus [B. 58, 4 n. S] eodem momento tradidero, uidendum est, an seruitus alterutris imposita ualeat, quia alienis 25 quidem aedibus nec imponi nec adquiri seruitus potest. sed ante traditionem peractam suis magis adquirit uel imponit is qui tradit ideoque ualebit seruitus.
- 9 IDEM libro decimo ad Sabinum. Si ei, cuius praedium mihi seruiebat, heres [B. 58, 4 n. S] exstiti et eam hereditatem tibi uendidi, restitui in pristinum statum seruitus debet, quia 30 id agitur, ut quasi tu heres uidearis exstisset.
- 10 ULPIANUS libro decimo ad Sabinum. Quidquid uendor seruitutis nomine sibi recipere S^o uult, nominatum recipi oportet: nam illa generalis receptio 'quibus est seruitus, utique esto' ad extraneos pertinet, ipsi nihil prospicit uendori ad iura eius conseruanda: nulla enim habuit, quia nemo ipse sibi seruitutem debet: quin immo et si debita fuit seruitus, deinde dominium rei seruientis peruenit ad me, consequenter dicitur extingui seruitutem. 35
- 11 POMPONIUS libro trigensimo tertio ad Sabinum. Refectionis gratia ac- [B. 58, 4, 11 cum n. S] cedendi ad ea loca, quae non seruant, facultas tributa est his, quibus seruitus debetur, qua tamen accedere eis sit necesse, nisi in cessione seruitutis nominatum praefinitum sit, qua accederetur: et ideo nec secundum riuum nec supra eum (si forte sub terra aqua ducatur) locum religiosum dominus soli facere potest, ne seruitus intereat: et id uerum est. sed et 40 depressoerum uel adleuatorum riuum, per quem aquam iure duci potestatem habes⁴, nisi si F[PVLU])

¹ seruitus ins. (Krueger) ² sic? ³ quia] quamdiu? ⁴ duci potestatē habes] uis aliter Graeci (u. i.): ducis?

1 sint] sunt V, inc. P^a 2 a pomponius L inc. PV 6 a quo] quod V, inc. P^a 13 ex- cipit F¹ 14 unis] binis PV 16 seruitus imp.] seruiciis imp. V, inc. P^a | interpositas V, inc. P^a 17 ut 'poniut' (antea fuit ponius) altius F 20 et om. PL | tradam] fPLU, tradem FL^o 22 sit seruitutem] seru. sit F^a | rorsus F^a 23 eam] PVLU, eum F 29 exstiti] PL, ex'stitit F²: καὶ γενόμενός coy

κληρονόμος πωλήσω Tīrus. 30 ex'stitisse F² 32 quibus seruitus utique est F¹, q. est seru. utique est F²L^U, q. est seru. utique P^aV, q. est seru. utique sit P⁴: ὁ πράτης λέγων οἵς ὁ ἀγρὸς δούλεγει δούλεγέτω περὶ ἀλλων καὶ οὐ περὶ ἑαυτοῦ δοκεῖ λέγειn Tīrus., unde emendaui 37 qua] quia f 41 duoi] FL, du- cias PVLU: καὶ γύρούν καὶ στενούν τὸν ὄχετόν τοῦ ὕδατος δύναμαι Tīrus. | nisi si] nisi PLU

- 1 ne id faceres cautum sit. Si prope¹ tuum fundum ius est mihi aquam riuo ducere, tacita² haec iura sequuntur, ut reficere mihi riuum licet, ut adire, qua proxime possim, ad reficiendum eum ego fabrique mei, item ut spatium relinquit mihi dominus fundi, qua dextra et sinistra ad riuum adeam et quo terram limum lapidem harenam calcem iacere possim.
- 12 PAULUS libro quinto decimo ad Sabinum. Cum fundus fundo seruit, uendito [B.58, 4 n. S] quoque fundo seruitutes sequuntur. aedificia quoque fundis et fundi aedificiis eadem conditione seruunt.
- 13 ULPIANUS libro sexto opinionum. Uenditor fundi Geroniani fundo Botriano, quem re- S tinebat, legem dederat, ne contra eum piscatio thynnaria exerceatur. quamvis mari, quod natura omnibus patet, seruitus imponi priuata lege non potest, quia tamen bona fides contractus legem seruari uenditionis exposcit, personae possidentium aut in ius eorum succedentium per stipulationis uel uenditionis legem obligantur. Si constat in tuo agro [B.58, 4 n.] lapidicinas esse, inuito te nec priuato nec publico nomine quisquam lapidem caedere potest, cui id faciendi ius non est: nisi talis consuetudo in illis lapidicinis consistat, ut si quis uoluerit ex his caedere, non alter hoc faciat, nisi prius solitum solacium³ pro hoc domino praestat: ita tamen lapides caedere debet, postquam satisfaciat domino, ut neque usus necessarii lapidis intercludatur neque commoditas rei iure domino adimatur.
- 14 IULIANUS libro quadragensimo primo digestorum. Iter nihil prohibet sic con- [B.58, 4 n. S] stitui, ut quis interdiu dumtaxat eat: quod fere circa praedia urbana etiam necessarium est.
- 15 PAULUS libro primo epitomarum Alfeni digestorum. Qui per certum locum iter [B.58, 4 n. S] aut actum alicui cessisset, eum pluribus per eundem locum uel iter uel actum cedere posse uerum est: quemadmodum si quis uicino suas aedes seruas fecisset, nihilo minus aliis quot uellet multis eas aedes seruas facere potest.
- 16 GARUS libro secundo rerum cottidianarum siue sureorum. Potest etiam in [cf. I. 2, 3, 4 Sf] testamento heredem suum quis damnare, ne altius aedes suas tollat, ne luminibus aedium uicinarum officiat, uel ut patiatur eum tignum in parietem immittere, uel stillicidia aduersus eum habere, uel ut patiatur nicinum per fundum suum uel heredis ire agere aquam ex eoducere.
- 17 PAPINIANUS libro septimo quaestionum. Si precario uicinus in tuo maceriam [B.58, 4 n. P] duxerit, interdicto 'quod precario habet' agi non poterit, nec maceria posita donatio seruitutis perfecta intellegitur, nec utiliter intendetur ius sibi esse inuito te aedificatum habere, cum aedificium soli condicionem securum inutilem faciat intentionem. ceterum si in suo maceriam precario, qui seruitutem tibi debuit, duxerit, neque libertas usucapietur et interdicto 'quod precario habet' utiliter cum eo agetur. quod si donationis causa permiseris, et interdicto agere non poteris et seruitus donatione tollitur.
- 18 PAULUS libro primo manualium. Receptum est, ut plures domini et non pariter [B.58, 4 n. P] cedentes⁴ seruitutes imponant uel adquirant, ut tamen ex nouissimo actu etiam superiores confirmentur perindeque sit, atque si eodem tempore omnes cessissent. et ideo si is qui 40 F[P(VLU)]

¹ firmant B: per (u. i.)? ² tacite (u. i.) ³ solarium (dett.)? ⁴ cedentes del.

1 prope tuum] *F²* cum *B* (*Prochir.*): ἐὰν πλή-
cione τοῦ ἀγροῦ σογ ὑδραγώγιον ἔχω, perpetuum
F², per tuum *PVLU* et sic scripsit *Pomponius* | mihi est *PV* 2 tacita] tacite *edd.*: κιώ-
πηρῶς *B* (*Tipuc.* et *Proch.*) 4 qua] quo
F¹L²U⁴ | 'harenam *F²* 5 iacere] facere *f*
9 botrōiano *F²* 10 nec contra *P* 11 qui
tantum bona fide *P*, quia bona fide *V?*
18 in] est in *P* 16 solarium *f* 17 usus
necessarius *LU*, necessarius usus *PV*, usus
necessarius *f* 18 lapides *F* (*em. f.*) 20 fere]

facere *fP⁴V²LU*, inc. *P* 22 epitoma'to'-
rum *F* | certum] *fP* (ubi quae sequuntur locum
iter a sunt a m. 2 in litura) *VU*, certi *FL*: διά-
τινος τόπου *Tipuc.* 27 herede'm' *F²* 28 uini-
carum *F* (*em. f.*) | uelut ut *P* | eum tignum
in parietem immittere uel 'ut patiatur' stilli-
cidia aduersus eum habere uel ut patiatur
suppl. F² 29 'quamue *F²* 31 si c pr'a-
cario *F* | in tuo] inuito *F²* | materiam *F²*
35 usucapiatur *PV* 37 poterit *P²?V* | et
seruitus donatione tollitur *om. P²*

primus cessit uel defunctus sit uel alio genere¹ uel alio modo partem suam alienauerit, post deinde socius cesserit, nihil agetur: cum enim postremus cedat, non retro adquiri seruitus uidetur, sed perinde habetur, atque si, cum postremus cedat, omnes ceassent: igitur rursas hic actus pendebit, donec nouus socius cedat. idem iuris est et si uni ex dominis cedatur, deinde in persona socii aliquid horum acciderit. ergo et ex diuerso si ei, ⁵ qui non cessit, aliquid tale eorum contigerit, ex integro omnes cedere debebunt: tantum enim tempus eis remissum est, quo dare facere possunt, uel² diuersis temporibus possint, f. 142 et ideo non potest uni³ uel unus cedere. idemque dicendum est et si alter cedat, alter leget seruitutes. nam si omnes socii legent seruitutes et pariter eorum adeatur hereditas, potest dici utile esse legatum: si diuersis temporibus, inutiliter dies legati cedit: nec enim sicut 10 uiuentium, ita et defunctorum actus suspendi receptum est.

V.

**R SI SERUITUS UINDICETUR UEL AD ALIUM PERTINERE esa
NEGETUR R**

- 1 ULPIANUS libro quarto decimo ad edictum. Actiones de seruitutibus rusticis [B.58, 5 n. E] siue urbanis eorum sunt, quorum praedia sunt: sepulchra autem nostri dominii non sunt: ¹⁶ adquin uiam ad sepulchrum possumus vindicare.
- 2 IDEM libro septimo decimo ad edictum. De seruitutibus in rem actiones competunt nobis E ad exemplum earum quae ad usum fructum pertinent, tam confessoria quam negatoria, ¹ confessoria ei qui seruitutes sibi competere contendit, negatoria domino qui negat. Haec ²⁰ autem in rem actio confessoria nulli ali quam domino fundi competit: seruitutem enim nemo vindicare potest quam is qui dominium in fundo uicino habet, cui seruitutem dicit ² deberi. Recte Neratius scribit, si medii loci usus fructus legetur, iter quoque sequi [B.58, 5 n.] (per ea scilicet loca fundi, per quae qui usum fructum cessit constitueret) quatenus est ad fruendum necessarium: namque sciendum est iter, quod fruendi gratia fructuario praestatur, non esse seruitutem, neque enim potest soli fructuario seruitus deberi: sed si fundo [B.] ²⁵ 3 debeatur, et ipse fructuarius ea utetur. Pomponius dicit fructuarium interdictio de itinere uti posse, si hoc anno usus est: alibi enim de iure, id est in confessoria actione, alibi de facto, ut in hoc interdicto, quaeritur: quod et Iulianus libro quadragensimo octauo digestorum scribit. pro sententia Iuliani facit, quod Labeo scribit, etiam si testator usus sit qui ³⁰ legauit usum fructum, debere utile interdictum fructuario dari, quemadmodum heredi uel emptori competunt haec interdicta.
- 3 IDEM libro septuagensimo ad edictum. Sed et si partem fundi quis emerit, idem dividendum est.
- 4 IDEM libro septimo decimo ad edictum. Loci corpus non est dominii [B.58, 5, 8 cum n. E] F[P(VLU)]

¹ in bona eius successum sit ins. (u. i.)

² quo ... uel] quod dare facere possunt ut?

³ cedi ins.

1 defructus sit P^a | uel alio genere uel alio modo partem suam alienauerit] μετὰ τὸ τελεγύμναι τὸν παραχωρίσαντα ἡ ἐκποιῆσαι τὸ ίδιον μέρος Tipuc., unde appareat ex libris nostris nihil excidisse: sed quod plerique putant uerba uel alio genere tollenda esse admitti non potest, cum quod eiusmodi ditigraphiae ratio idonea reddi nequit tum quod non recte morti opponitur uenditio similiaque tamquam aliis modis alienandi. quam ob rem puto fuisse hoc loco talia fore: uel alio genere in bona eius successum sit uel alio modo partem suam alienauerit, prius autem comma detulum esse imperfecie 3 si post' cum F^b 4 est et]

esset PV 5 in om. P^a | et om. PV 6 eorum] horum P | tantus P^a 7 possit et PV 8 alter cedat om. P^a, alter om. V 10 sicuti PV 13 aliud P^a in indice ante librum 14 negetur] dicatur P: ἡ παρ' ἄλλοι ἡ ἀρμόζογε κωλύνται B 16 dominiiⁱ F^a 20 confessoria F 21 domini fundo P^a, domini fundi L 23 usu^r fructus F^a 24 u[is]um fructum F | cessit] F^aP, censia F^a, concessit LU | consistueret F^a, consisteteret V, inc. P^a 25 namque] nam PV 26 siruitutem F^a | enim om. PV 27 de itinere F^a, detineri P^a 29 ut in] uti P 35 dominij] F^aP^aL^aU, domini F^aP^aL^a.

1 ipsius, cui seruitus debetur, sed ius eundi habet. Qui iter sine actu uel actum sine itinere
 2 habet, actione de seruitute utetur. In confessoria actione, quae de seruitute mouetur, fructus
 etiam uenient. sed uideamus, qui esse fructus seruitutis possunt: et est uerius id deum
 fructuum nomine computandum, si quid sit quod intersit agentis seruitute non prohiberi.
 sed et in negotiorum actione, ut Labeo ait, fructus computantur, quanti interest petitoris 5
 3 non uti fundi sui itinere aduersarium: et hanc sententiam et Pomponius probat. Si fundus,
 cui iter debetur, plurium sit, unicuique in solidum competit actio, et ita et Pomponius libro
 quadragesimo primo scribit: sed in aestimationem id quod interest ueniet, scilicet quod
 eius interest, qui experietur. itaque de iure quidem ipso singuli experientur et uictoria et
 aliis proderit, aestimatio autem ad quod eius interest reuocabitur, quamvis per unam ad- 10
 4 quiri seruitus non possit. Sed et si duorum fundus sit qui seruit, aduersus unumquemque
 poterit ita agi et, ut Pomponius libro eodem scribit, quisquis defendit, || solidum debet f. 14^m
 5 restituere, quia diuisionem haec res non recipit. Si quis mihi itineris uel actus uel uiae
 controuersiam non faciat, sed reficere sternere non patiatur, Pomponius libro eodem scribit
 confessoria actione mihi utendum: nam et si arborem impendente habeat uicinus, qua 15
 uiam uel iter inuium uel inhabile facit, Marcellus quoque apud Iulianum notat iter peten-
 dum uel uiam uindicandam. sed de refectione uiae et interdicto uti possumus, quod de
 itinere actuque reficiendo competit: non tamen si silice quis sternere uelit, nisi nominatim
 6 7 id conuenit. Sed et de haustu, quia seruitus est, competit nobis in rem actiones. Com-
 petit autem de seruitute actio domino aedificii neganti seruitutem se uicino debere, cuius 20
 aedes non in totum liberae sunt, sed ei cum quo agitur seruitutem non debent. uerbi
 gratia habeo aedes, quibus sunt uicinae Seianae et Sempronianae, Sempronianis seruitutem
 debo, aduersus dominum Seianarum uolo experiri altius me tollere prohibentem: in rem
 actione experiar: licet enim seruant aedes meae, ei tamen cum quo agitur non seruiunt:
 hoc igitur intendo habere me ius altius tollendi inuito eo cum quo ago: quantum enim 25
 8 ad eum pertinet, liberas aedes habeo. Si cui omnino altius tollere non liceat, aduersus
 eum recte agetur ius ei non esse tollere. haec seruitus et ei, qui ulteriores aedes habet,
 deberi poterit

5 PAULUS libro uicensimo primo ad edictum. et ideo si inter meas et Titii aedes tuae *E*
 aedes intercedant, possum Titii aedibus seruitutem imponere, ne liceat ei altius tollere, so
 licet tuis non imponatur: quia donec tu non extollis, est utilitas seruitutis.

6 ULPIANUS libro septimo decimo ad edictum. Et si forte qui mediis est, B. 58, 5, 6 cum n. E
 quia seruitutem non debebat, altius extulerit aedificia sua, ut iam ego non uidear luminibus
 tuis obstaturus, si aedificauero, frustra intendes ius mihi non esse ita aedificatum habere
 inuito te: sed si intra tempus statutum rursus deposuerit aedificium suum uicinus, re- 35
 1 nascetur tibi uindicatio. Sciendum tamen in his seruitutibus possessorem esse eum iuris
 et petitorem¹. et si forte non habeam aedificatum altius in meo, aduersarius meus posses-
 sor est: nam cum nihil sit innouatum, ille possidet et aedificantem me prohibere potest et
 ciuili actione et interdicto quod ui aut clam: idem et si lapilli iactu impedierit. sed et² si
 2 paciente eo aedificauero, ego possessor ero effectus. Etiam de seruitute, quae oneris ferendi 40
F[P(VLU)]

¹ malim eum delere collata l. 8 § 3 h. t. quam transponere sic: possessorem esse iuris et eum
 petitorem (id est qui et ipse petere possit): neque enim de ea re hoc quidem loco agit Ulpianus,
 an qui possidet et ipse agere possit ³ et del.

2 actiones de *F* 3 possint *P* 5 computantur *F'* 6 itenere *F* (*em. f.*) | probat' si *F* 7 cui] qui *F'* | a pomponius l. inc. *P* 8 primo) octauo primo *P*, iii *V* 9 itaque... experientur ter *F''* | experiuntur *PV* 10 re- uocanuntur *F* (*em. f.*) 12 libro scr. eod. *P* | defendit] dedit *P* 15 impendente *PV* | qua] que *PVLU* 17 iter dicto *P* | quod de' itinere *F* 18 cumpetit *F'* | silicem *PVLU* 22 sempronianis *om. P* 23 me toll.] .. et toll. *P* | in rem *om. P* 26 aedes *F'* | 'h'abeo *F* 27 agitur *PV* | et *om. PV* 29 tuae 'aedes *F*, tue (*om. aedes*) *LU* 30 intercedant] sint et cedant *P* | ne] non *F*, inc. *P* | ei] *PU*, et *FL*, *om. V* 33 debeat *P* 34 aedificatum *P* 37 in me'dio aduersarius *F*, *om. P* 38 nam cum *om. P* | aedificantem] *F''P*, aedificantem *F=LU*: πάσι δέ παραγέλλεσθαι μοι κτίζοντι Τιπού. 39 sed et 'clam idem' si *F*

causa imposta erit, actio nobis competit, ut et onera ferat et aedificia reficiat ad eum modum, qui seruitute imposta comprehensus est. et Gallus putat non posse ita seruitutem imponi, ut quis facere aliquid cogeretur, sed ne me facere prohiberet: nam in omnibus seruitutibus refectione ad eum pertinet, qui sibi seruitutem adserit, non ad eum, cuius res seruit. sed enaluit Serui sententia, in proposita specie ut possit quis defendere ius sibi esse cogere 5 aduersarium reficere parietem ad onera sua sustinenda. Labeo autem hanc seruitutem non 8 hominem debere, sed rem, denique licere domino rem derelinquere scribit. Haec autem actio in rem magis est quam in personam et non alii competit quam domino aedium et 4 aduersus dominum, sicuti ceterarum seruitutium intentio. Si aedes plurimum dominorum 9 sint, an in solidum agatur, Papinianus || libro tertio quaestionum tractat: et ait singulos f. 148 dominos in solidum agere, sicuti de ceteris seruitutibus excepto usu fructu. sed non idem 5 respondendum inquit, si communes aedes essent, quae onera vicini sustinerent. Modus autem refectionis in hac actione ad eum modum pertinet, qui in seruitute imposta continetur: forte ut reficiat lapide quadrato vel lapide structili vel quoquis alio opere, quod in 6 seruitute dictum est. Uenient et fructus in hac actione, id est commodum quod haberet, 15 7 si onera aedium eius vicinus sustineret. Parietem autem meliorem quidem, quam in seruitute impositum est, facere licet: deteriorem si facit, aut per hanc actionem aut per operis noui nuntiationem prohibetur.

7 PAULUS libro uicensimo primo ad edictum. Harum actionum euentus [B. 58, 5 n. Ep. 12, 71] E hic est, ut uictori officio iudicis aut res praestetur aut caatio. res ipsa haec est, ut iubeat 20 aduersarium iudex emendare uitium parietis et idoneum praestare. caatio haec est, ut eum iubeat de refiendo pariete cauere neque se neque successores suos prohibituros alius tollere sublatumque habere: et si cauerit, absoluetur. si uero neque rem praestat neque cautionem, tanti condemnet, quanti actor in litem iurauerit. 24

8 ULEPLANUS libro septimo decimo ad edictum. Sicut autem refectione [B. 58, 5, 7. 8 cum n.] E parietis ad uicinum pertinet, ita fultura aedificiorum uicini cui seruitus debetur, quamdiu paries reficitur, ad inferiorem uicinum non debet pertinere: nam si non uult superior fulcire, deponat, et restituet, cum paries fuerit restitutus. et hic quoque sicut in ceteris seruitutibus actio contraria dabitur, hoc est ius tibi non esse me cogere. Competit mihi actio aduersus eum, qui cessit mihi talem seruitutem, ut in parietem eius tigna inmittere mihi 20 licet supraque ea tigna uerbi gratia porticum ambulatoriam facere superque eum parietem 21 columnas structiles imponere, quae tectum porticus ambulatoriae sustineant. Distant autem hae actions inter se, quod superior quidem locum habet etiam ad compellendum uicinum reficere parietem meum, haec uero locum habet ad hoc solum, ut tigna suscipiat, quod 22 non est contra genera¹ seruitutum. Sed si queritur, quis possessoris, quis petitoris partes 23 sustineat, sciendum est possessoris partes sustinere, si quidem tigna immissa sint, eum, 24 qui seruitutem sibi deberi ait, si uero non sunt immissa, eum qui negat. Et si quidem is opinuerit, qui seruitutem sibi defendit, non debet ei seruitus cedi, siue recte prouuntiatum est, quia habet, siue perperam, quia per sententiam non debet seruitus constitui, sed quae 25 est declarari. plane si non utendo amisi dolo malo domini aedium post item contestata, 40 26 restitu ei oportet, quemadmodum placet in domino² aedium. Aristo Cerello Uitali respondit F[PVLU]

¹ regulas? ² dominio (dett.)?

1 actio om. P^a | ferat] ferrant F² 2 qui om. F^a | seruitutem F^aL 3 cogeretur] cogatur PVL, ageretur U | sed ne me facere aliquid coger facere F, sed ne me factum L | seruitutibus om. PV 4 res seruit sed praevaluit fP^aVLU, res est P^a 5 seruui f 8 impersonam F² | et adu.] adu. PV 11 sicut P 12 essent] sint PV 13 seruitutemposita F (suppl. f) 14 quadrato] strato PV | structile P | alio opere F² 15 fructus s'in F 16 autem om. PV 17 est] et P 20 pra'e- stetur F², praestaretur U | aut 'ui' caatio F | re ipsa haec et ut P^a 21 parietes F² 22 neque se om. P^a | prohibitus P^a 23 et si] et is F² | absolut P^a 25 siue PU | autem om. PV 27 reficietur F²: èt' ócon ò κάτω κρίζει B 30 qui gessit F^a 32 particus F² 33 haec] haec F^aL | etiam] et item P 35 seruitutem PU 36 immissa] in massa P^a 38 siue recte F² 39 quia] qui P^aVLU 40 ne si non utendo am. d. m. d. aedium bis F^a | domini] domino P

non putare se ex taberna casiaria fumum in superiora aedificia iure immitti posse, nisi ei rei¹ seruitutem talem admittit. idemque ait: et ex superiore in inferiora non aquam, non quid aliud immitti licet: in suo enim alii hactenus facere licet, quatenus nihil in alienum immittat, fumi autem sicut aquae esse immissionem: posse igitur superiore cum inferiore agere ius illi non esse id ita facere. Alfenum denique scribere ait posse ita agi ius illi non⁵ esse in suo lapidei caedere, || ut in meum fundum fragmenta cadant. dicit igitur Aristo f. 143 eum, qui tabernam casiarium a Minturnensibus conduxit, a superiore prohiberi posse fumum immittere, sed Minturnenses ei ex conducto teneri: agique sic posse dicit cum eo, qui eum fumum immittat, ius ei non esse fumum immittere. ergo per contrarium agi poterit ius esse fumum immittere: quod et ipsum uidetur Aristo probare. sed et interdictum uti pos-¹⁰ 6 sidetis poterit locum habere, si quis prohibeat, qualiter uelit, suo uti. Apud Pomponium dubitatur libro quadragensimo primo lectionum, an quis possit ita agere licere fumum non grauem, puta ex foco, in suo facere aut non licere. et ait magis non posse agi, sicut agi¹⁵ 7 non potest ius esse in suo ignem facere aut sedere aut lauare. Idem in diuersum probat: nam et in balineis², inquit, uaporibus cum Quintilla cuniculum pergentem in Ursi Iuli in struxisset, placuit potuisse tales seruitutes imponi.

9 PAULUS libro uicensimo primo ad edictum. Si eo loco, per quem mihi [B. 58, 5, 9 cum n. E] iter debetur, tu aedificaueris, possum intendere ius mihi esse ire agere: quod si probauero, inhibebo opus tuum. item Julianus scripsit, si uicinus in suo aedificando efficerit, ne stillicidium meum reciperet, posse me agere de iure meo, id est ius esse immittendi stillicidium,²⁰ sicut in via diximus. sed si quidem nondum aedificauit, siue usum fructum siue uiam habet, ius sibi esse ire agere uel frui intendere potest: quod si iam aedificauit dominus, is qui iter et actum habet adhuc potest intendere ius sibi esse, fructarius autem non potest, quia amisit usum fructum: et ideo de dolo actionem dandam hoc casu Julianus ait. contra si in itinere, quod per fundum tibi debeo, aedifices, recte intendam ius tibi non esse aedi-²⁵ 1 ficare uel aedificatum habere, quemadmodum si in area mea quid aedifices. Qui latiore uia uel angustiore usus est, retinet seruitutem, sicuti qui aqua, ex qua ius habet utendi, alia mixta usus est, retinet ius suum.

10 ULPIANUS libro quinquagensimo tertio ad edictum. Si quis diurno usu et [B. 58, 5 n. E] longa quasi possessione ius aquae ducendae nactus sit, non est ei necesse docere de iure,³⁰ quo aqua constituta est, ueluti ex legato uel alio modo, sed utilem habet actionem, ut ostendat per annos forte tot usum se non ui non clam non precario possedisse. Agi [B.] autem hac actione poterit non tantum cum eo, in cuius agro aqua oritur uel per cuius fundum ducitur, uerum etiam cum omnibus agi poterit, quicumque aquam non³ ducere impediunt, exemplo ceterarum seruitutum. et generaliter quicumque aquam duocere im-³⁵ pediat, hac actione cum eo experiri potero.

11 MARCELLUS libro sexto digestorum. An unus ex sociis in communi loco in- [B. 58, 5 n. E] uitis ceteris iure aedificare possit, id est an, si prohibeat a sociis, possit cum his ita experiri ius sibi esse aedificare, et an socii cum eo ita agere possint ius sibi prohibendi esse uel illi ius aedificandi non esse: et si aedificatum iam sit, non possit⁴ cum eo ita experiri⁴⁰ F[P(VLU)]

¹ seruiunt: nam ins. ² balinei (u. i.)? ³ nos (*Hotomanus*)? ⁴ num possint (V⁴)?

2 admittit P^a, admitti V 6 a'n' superiore F 8 ei] eis P^a | dicit] dicunt V, inc. P^a | qui fumum [eum] dicit [immittit], sed quae [] comprehenduntur, in litteris P 9 ius] uel ius P^a | ei om. P 10 et om. V, inc. P^a | a'dristo F 12 licere om. V, inc. P^a 13 putat^t ex F, puto ex P^a 14 labare F 15 ualinea F, balinei Hal.: ἐμὶ δὲ τοῦ καπνοῦ τοῦ λογτροῦ B | in ursi iuli] L, iursi iuli F^a, in hortis iulli F^aPVU: intelligitur L. Iulius Ursus Seruitanus cos. III a. 134 imp. Hadriani sororis maritus 19 tullianus V, inc. P^a | effe- ceret P^a, efficeret V | ne] PU, he F^a, et F^a, te et L 20 recipiet P^a, recipiat P^a 25 intendam] dandum P 26 mea om. P^a 28 alia mixta] alii its V, aliam iusta L, alias ita U, inc. P^a 30 na'nctus F, natus L 32 usum om. PV: περὶ τοῦ οὐλέσαν μή βιαζάμενος μή λαθων μή παρακλέσας Tivis. 35 seruitum P^a | α'quam F^a | impedit PV 37 communis F^aL 39 sibi esse aedificare et an socii prohib' u'endi esse F 40 possit] F, possint fPVLU

ibi non esse ita aedificatum habere, quaeritur. et magis dici potest prohibendi potius faciendi esse ius socio, quia magis ille, qui facere conatur ut dixi, quodammodo alienum quoque ius praescribit, si quasi solus dominus ad suum arbitrium uti iure¹ comuelit.

LAUOLENUS libro secundo epistularum. Egi ius illi non esse tigna in parie- [B. 58, 5 n. E] meum immissa habere: an et de futuris non immittendis cauendum est? respondi: e is officio contineri puto, ut de futuro quoque opere caueri debeat.

ROCOLUS libro quinto epistularum. Fistulas, quibus aquam duco, in uia pu- [B. 58, 5 n. E] habeo et hae ruptae inundant parietem tuum: puto posse te mecum recte agere ius non esse flumina ex meo in tuum parietem fluere.

OMPONIUS libro trigensimo tertio ad Sabinum. Si, cum meus proprius esset [B. 58, 5 n. S] s, passus sim te immittere tigna quae antea habueris: si noua uelis immittere, pro-i a me potes: immo etiam agere tecum potero, ut ea, quae noua immiseris, tollas. Si s communis opere abs te facte in aedes meas se inclinauerit, potero tecum agere ius non esse parietem illum ita habere.

LPLANUS libro sexto opinionum. Altius aedes suas extollendo, ut luminibus [B. 58, 5 n. S] s minoris annis uiginti quinque uel impuberis, cuius curator uel tutor erat, officiatur, :: quamvis hoc quoque nomine actione ipse heredesque teneantur, quia quod alium item prohibere ex officio necesse habuit, id ipse committere non debuit, tamen et sus possidentem easdem aedes danda est impuberi uel minori actio, ut quod non 20 factum est tollatur.

ILIANUS libro septimo digestorum. Si a te emero, ut mihi liceat ex aedibus meis in S tuas stillacidium immittere et postea te sciente ex causa emptionis immissum habeam, ro, an ex hac causa actione quadam uel exceptione tuendus sim. respondi² utroque io me usurum.

LFENUS libro secundo digestorum. Si quando inter aedes binas paries [B. 58, 5, 18 cum n. S] , qui ita uentrem faceret, ut in uicini domum semipedem aut amplius procumberet, portet ius non esse illum parietem ita projectum in suum esse inuitio se. Cum in Gaii Sei locus quidam aedibus Anni ita seruiret, ut in eo loco positum habere ius non esset, et Seius in eo siluam senisset, in qua labra et tenes³ cucumellas positas so ret, Anno consilium omnes iuris periti dederunt, ut cum eo ageret ius ei non esse in co ea posita habere inuitio se. Secundum cuius parietem uicinus sterculinum fecerat, iu paries madescebat, consulebatur⁴, quemadmodum posset uicinum cogere, ut stercu tolleret. respondi, si in loco publico id fecisset, per interdictum cogi posse, sed si iuato, de seruitute agere oportere: si damni infecti stipulatus esset, possit per eam ss lationem, si quid ex ea re sibi damni datum esset, seruare.

ILIANUS libro sexto ex Minicio. Is, cuius familia uicinum prohibebat aquam ducere, S otestatem non faciebat, ne secum agi posset: quaerit actor, quid sibi faciendum esset. ndi oportere praetorem causa cognita iubere bona aduersarii possideri et non ante inde iere, quam is actori ius aquae ducendae constituisse et, si quid, quia aquam ducere 40 bitus esset, siccitatibus detrimenti cepisset, ueluti si prata arboresue exaruisset⁵.

VLU)]

] re? ² respondit? ³ tenes] lenes et (*Hotomanus collatis Afranii et Laberii locis Nonium p. 544*, qui iungunt uterque labella lenis, item D. 19, 1, 15: lines et labra)? sulebat? ⁵ exaruisset] exaruisserent, restituisset?

s'ab'uum F 5 iauolenus] idem P | i. n. esse] si i. i. n. esset P=U 7 cauere 9 te om. VLU, inc. P= 12 noua] ιοκόν . . . παγγέρων τῶν πρώην *Tipuc.* as] tuas FPV'L=U: ἐπίτροπος ἡ κούρα- ψωσας τὸν ἰάιον οἰκον *Tipuc.* 17 erat] ras F'PVL'=U | officiatur] offeratur F' om. P 23 sciente om. P= | habeat P=L

26 uinas F= 27 facere FL | in om. P=L 30 'cu'cumellas F² 31 ut] et F¹ | ageret] F'PU, agere F²L 33 madescedebat F, adescebat P=: καὶ γράπη αὔτον B 34 tol- lere P= 35 seruitute] seruitutib F¹ 38 pos- sit P 39 causa q' cognita F 40 quia] qui P 41 exaruisset] F, exaruisserent PLU: scr. exar- uissent restituisset

- 19 MARCIANUS libro quinto regularum. Si de communi seruitute quis bene qui- [B.58,5 n. S] dem deberi intendit, sed aliquo modo item perdidit culpa sua, non est aequum hoc ceteris damno esse: sed si per collusionem cessit lite aduersario, ceteris dandam esse actionem de dolo Celsus scripsit, idque ait Sabino placuisse.
- 20 SCAEUOLA libro quarto digestorum. Testatrix fundo, quem leganerat, casas [B.58,5 n. A] iunctas habuit: quaesitum est, si haec fundo legato non cederent cumque legatarius un- [l.14v] dicasset, an iste fundus aliquam seruitutem casis deberet aut, si ex fideicommissi causa cum' sibi dari legatarius desideraret, heredes seruitutem aliquam casis excipere deberent.
- 1 respondit deberi¹. Piures ex municipibus, qui diuersa praedia possidebant, saltum com- munem, ut ius compascendi haberent, mercati sunt idque etiam a successoribus eorum est obseruatum: sed nonnulli ex his, qui hoc ius habebant, praedia sua illa propria uenam dederunt. quaero, an in uenditione etiam ius illud secutum sit praedia, cum eius uoluntatis uenditores fuerint, ut et hoc alienarent. respondit id obseruandum, quod actum inter contrahentes esset: sed si uoluntas contrahentium manifesta non sit, et hoc ius ad emptores transire. item quaero, an cum pars illorum propriorum fundorum legato ad aliquem transmis- sit, aliquid iuris secum huius compascui traxerit. respondit, cum id quoque ius fundi, qui legatus esset, uideretur, id quoque cessurum legatario.
- 21 LABEO libro primo pithanon a Paulo epitomatorum. Si qua aqua nondum ap- [B.58,5 n. A] pareat, eius iter ductus constitui non potest. PAULUS: immo puto idecirco id falsum esse, quia oedi potest, ut aquam quaereres et inuentam ducere licet.

VI.

R QUEMADMODUM SERUITUTES AMITTUNTUR R

ESP

- 1 GAIUS libro septimo ad edictum prouinciale. Seruitutes praediorum confunduntur, si E idem utriusque praedii dominus esse coepert. [l.21]
- 2 PAULUS libro uicensimo primo ad edictum. Qui iter et actum habet, si statuto tempore E tantum ierit, non perisse actum, sed manere Sabinus Cassius Octauenus aiunt: nam ire quoque per se eum posse qui actum haberet.
- 3 GAIUS libro septimo ad edictum prouinciale. Iura praediorum morte et capititis [B.58,6,3 E] diminutione non perire uolgo traditum est. [l.21]
- 4 PAULUS libro uicensimo septimo ad edictum. Iter sepulchro debitum non [B.58,6,4 E] utendo numquam amittitur.
- 5 IDEM libro sexagensimo sexto ad edictum. Seruitus et per socium et fructua- [B.58,6,1 E] rium et bonae fidei possessorem nobis retinetur:
- 6 1 CELSUS libro quinto digestorum. nam satis est fundi nomine itum esse. Si [B.58,6,1 F] ego uia, quae nobis per uicini fundum debebatur, usus fuero, tu autem constituto tempore cessaueris, an ius tuum amiseris? et e contrario, si uicinus, cui uia per nostrum fundum debebatur, per meam partem ierit egerit, tuam partem ingressus non fuerit, an partem tuam liberauerit? Celsus respondit: si diuisus est fundus inter socios regionibus, quod ad seruitutem attinet, quae ei fundo debebatur, perinde est, atque si ab initio duobus fundis debita sit: et sibi quisque dominorum usurpat seruitutem, sibi non utendo deperdit nec F[P(VLU)]

¹ cum] eum (dett.)? ² debere (dett.)?

8 lite] *F²P=VLU*, item *F²P⁴* scripsit idque] scribit qui *P*, scribit idque *U*, inc. *V* 5 cansas *F* 8 dare *P* | heres *PVU* | debe- 18 fuerunt *F²U* | respondi *PU* | contrahentes e. s. si uoluntas *om. P⁴* 14 emptorem *PV* 16 compascuis *P* | respondi *PVU* | ius fundi ... 17 id quoque. *bis F²* 16 ius] eius *P* 18 epitomarum *PL* 19 ductus] dictus *P²L* |

a paulus l. inc. *P* 20 potest aquam querere sed inu. d. licere (licet *U*) *PVU* 22 amittantur *ind. F*, amittantur *P* (*non in indice ante librum*), admittantur *LU*, *om. V* 25 primo *om. PV* | si is stat. *PV* 27 qui] que *F¹* 29 non perire] ἀπόλλυνται *B* errore 35 uiam *P²* 36 et *e*] et *F²VL*, e *U* 38 liberavit *PLU* | si se *F²* | diuusus *F²* | est] sit *PV* 39 que *F*

amplius in ea re causae eorum fundorum miscentur: nec fit ulla iniuria ei cuius fundus seruit, immo si quo melior, quoniam alter dominorum utendo sibi, non toti fundo proficit.

1. Sed si is fundus qui seruierit ita diuisus est, plusculum dubitationis ea res habet: nam si certus ac finitus uiae locus est, tunc, si per longitudinem eius fundus diuisus est, eadem omnia seruanda erunt, quae si initio constituenda eius seruitutis similiter hic duo fundi f. 145 fuissent: si uero per latitudinem uiae fundus | diuisus est (nec multum refert, aequaliter id factum est an inaequaliter), tunc manet idem ius seruitutis, quod fundo indiuiso fuerat, nec aut usu detineri aut non utendo deperire nisi tota uia poterit: nec si forte inciderit, ut semita, quae per alterum dumtaxat fundum erit, uteretur, idcirco alter fundus libera-
bitur, quoniam unum atque eo modo individuum uiae ius est. Possunt tamen alterutrum 16 fundum liberare, si modo hoc specialiter conuenit: certe si is cui seruitus debobatur alterum ex ea divisione fundum redemerit, num ideo minus ea re fundi alterius seruitus permanebit? nec video, quid absurde¹ consecutur sit eam sententiam fundo altero ma-
nente seruo: si modo et ab initio potuit angustior constitui uia quam lege finita est et adhuc id loci superest in eo fundo, cui remissa seruitus non est, ut sufficiat uiae: quod si 15 minus loci superest quam uiae sufficiat, uterque fundus liberabitur, alter propter redemp-
tionem, alter, quia per eum locum qui superest uia constitui non potest. Ceterum si ita
constitutum est ius uiae, ut per quamlibet partem fundi ire agere liceat, idque vel subinde mutare nihil prohibet atque ita diuisus est fundus: si per quamlibet eius partem aequa-
ire² atque agi possit, tunc perinde obseruabimus atque si ab initio duobus fundis duas 20
seruitutes inunctae fuissent, ut altera retineri, altera non utendo possit deperire. Nec me
fallit alieno facto ius alterius immutatu iri, quoniam ante satius³ fuerat per alteram partem
ire agere, ut idem ius ei⁴ in altera parte fundi retineretur: contra illud commodum acces-
sisse ei cui uia debebatur, quod per duas pariter uias ire agere possit bisque octonus⁵ in
orrectum et senos denos in anfractum.

7 PAULUS libro tertio decimo ad Plautium. Si sic constituta sit aqua, ut uel [B. 58, 6 n. E] aestate ducatur tantum vel uno mense, quaeritur quemadmodum non utendo amittatur, quia non est continuum tempus, quo cum uti non potest, non sit usus⁶. itaque⁷ et si alternis annis vel mensibus quis aquam habeat, duplicato constituto tempore amittitur. idem et de itinere custoditur. si uero alternis diebus aut die toto⁸ aut tantum nocte, sta-
tuto legibus tempore amittitur, quia una seruitus est: nam et si alternis horis vel una hora
coddie seruitatem habeat, Seruans scribit perdere eum non utendo seruitatem, quia id
quod habet cottidianum sit.

8 Idem libro quinto decimo ad Plautium. Si stillicidii immittendi ius habeam [B. 58, 6 n. E] in aream tuam et permisero ius tibi in ea area aedificandi, stillicidii immittendi ius amitto. 35 et similiter si per tuum fundum uia mihi debeatur et permisero tibi in eo loco, per quem F[P(VLU)]

¹ absurdus (edd.)? ² iri (Hal.)? ³ satis (edd.)? ⁴ ei et? ⁵ pedes ins. (Brenck.)

⁶ quo cum uti non potest non sit usus] aut transpone: quo non sit usus, cum uti non potest aut postius non delecto scr.: quo cum uti potest non sit usus ⁷ quaedam exciderunt de aqua aestuia et menstrua quo tempore amittantur (Krueger) ⁸ toto] tantum (u. i.)?

1 uila om. PV | fundum P^a 2 toti fundi F^aL, totus fundi P^a 5 erant F^a | quae si] quasi P | hic] hii PVU 6 diuisus est nec F^a 7 in ae' qualiter F^a 9 semita quae ... erit] semel itemque ... ierit PVU 10 alterutrum] alterum P 12 ea'm're F^a | seruitus'm' perm. F 13 uideo bia' deo P^a | altero m. s. si modo om. P^a 15 sufficit P^a 17 qui sup.] quia sup. P^a 18 est] sit PV | uel] uelit PU 20 ire atque om. PV | obser-
bamus F, obseruauimus P^a 21 ut om. PV | deperire] deperiri F^a, deberi P^aV? 22 ius] in F^a, huius L | immutatu] F^a, immittatu F^a, immutatum F^aPVU, inmittatum L | satius]

natus P^a 23 ire agere F^a | in altera ... acc. ei om. P^a | retineretur fP^aU, retinetur FVL, om. inter alia P^a | modum accessisse e. c. u. debebatur quod per bis F^a 26 sic const. sit om. P^a 28 non potest ... 29 annis quater (prima uice alternis i' pro alternis, se-
cunda usus's itaque) F: emendator reliqua de-
leuit, sed secundo loco non potest male reliquit
30 aut die toto aut tantum nocte (hoc F^a,
hocte L)] aut die tantum aut tantum nocte
V^a cum B: ἡ ΜΟΝΗ ΤΗΝ ἡΜΕΡΑΝ ἡ ΜΟΝΗ ΤΗΝ
ΝΥΚΤΑ 32 seruitus scribit FL 34 habeat P
35 permisit P | amitto et] amittit P 36 mihi
nis PVL.

uis mili debetur, aliquid facere, amitto ius niae. Is qui per partem itineris it totum ius usurpare uidetur.

- 9 LAUOLENUS libro tertio ex Plautio. Aqua si in partem aquagi influxit, etiam si non ad ultima loca peruenit, omnibus tamen partibus usurpatur. B. 58, 6 n. E 4
- 10 PAULUS libro quinto decimo ad Plautium. Si communem fundum ego | et pupillus haberemus, licet uterque non uteretur, tamen propter pupillum et ego uiam retineo. Si is, qui nocturnam aquam habet, interdiu per constitutum ad amissionem tempus usus fuerit, amisit nocturnam seruitutem, qua usus non est. idem est in eo, qui certis horis aquae ductum habens aliis usus fuerit nec ulla parte earum horarum. E 146 9
- 11 MARCELLUS libro quarto digestorum. Is cui uia uel actus debebatur, ut uehi- culi certo genere uteretur, alio genere fuerat usus: uideamus ne amiserit seruitutem et alia sit eius condicio, qui amplius oneris quam licuit uexerit, magisque hic plus quam aliud egisse uideatur: sicut¹ latiore itinere usus esset aut si plura iumenta egerit quam licuit aut aquae admiscuerit aliam. ideoque in omnibus istis quaestionibus seruitus quidem non amittitur, non autem conceditur plus quam pactum est in seruitute habere. Heres, cum legatus esset fundus sub condicione, imposuit ei seruitutes: extinguentur, si legati condicio existat. uideamus, an adquisitae sequantur legatarium: et magis dicendum est, ut sequantur. B. 58, 6 n. E
- 12 CELSUS libro uicensimo tertio digestorum. Qui fundum alienum bona fide emit, itinere quod ei fundo debetur usus est: retinetur id ius itineris: atque etiam si precario aut ui deiecto domino possidet: fundus enim qualiter² se habens ita, cum in suo habitu possessus est, ius non deperit³, neque refert, iuste nec ne possideat, qui talem eum possidet. quare fortius et si aqua per riuum sua sponte perfluxit, ius aquae ducendae retinetur, quod et Sabino recte placet, ut apud Neratium libro quarto membranarum scriptum est.
- 13 MARCELLUS libro septimo decimo digestorum. Si quis ex fundo, cui uiam uicinus deberet, uendidisset locum proximum seruienti fundo non imposita seruitute et intra legitimum tempus, quo seruitutes pereunt, rursus eum locum adquisisset, habiturus est seruitutem, quam uicinus debuisse.
- 14 LAUOLENUS libro decimo ex Cassio. Si locus, per quem uia aut iter aut actus debebatur, impetu fluminis occupatus esset et intra tempus, quod ad amittendam seruitutem sufficit, alluione facta restitutus est, seruitus quoque in pristinum statum restituitur: quod si id tempus praeterierit, ut seruitus amittatur, renouare eam cogendus est. Cum uia publica uel fluminis impetu uel ruina amissa est, uicinus proximus uiam praestare debet.
- 15 IDEM libro secundo epistularum. Si, cum seruitus mihi per plures fundos debetur, medium fundum adquisiui, manere seruitutem puto, quia totiens seruitus confunditur, quotiens ut ea is ad quem pertineat non potest: medio autem fundo adquisito potest consistere, ut per primum et ultimum iter debeatur.
- 16 PROCULUS libro primo epistularum. Aquam, quae oriebatur in fundo uicini, plures per eundem riuum iure ducere soliti sunt, ita ut suo quiske die a capite duceret, primo per eundem riuum eumque communem, deinde ut quiske inferior | erat, suo quisque tempore, quo seruitus amittitur, non duxit. existimo eum ius ducendae aquae amississe nec per ceteros qui duxerunt eius ius usurpatum esse: pro F[P(VLU)]

¹ si ins. (edd.) ² qualiter qualiter (Hal)?

³ deperdit (Heinsius)?

1 qui que P^a 3 aqua si in partem aqua's agi F^b, si in partem (partes L) agri aqua f'PVU, aqua si in partem agri U: en mepei tini τογ̄ Υδραργωριος Tipuc. 4 usurpatur] PVU, usurpatur FL: μένει η δογάται Tipuc. 6 haberem P, habemus U | lice'a't F^c | uteremur f'PU 7 nocturnam aquam habet (habet aquam V) interdiu] nocturnum habet iter die PU, nocturnam iter habet die L 11 gener] gerere F^d 12 eius] ei PVU, eis L 13 ui-

deamur F^e 16 ei] eis P^a 19 usus eo retinet ius P^b? usus est retinetur ad ius L | itiner'e is F | praecario F 21 ius om. V, inc. P^c | qui talem eum possidet om. V, inc. P^d 22 quare fortius et si] F^e VLU, quare eti F^f, inc. P^g 23 placuit F^h 24 libro xiiu P 27 quam om. Pⁱ 28 it in'er F 31 eam om. P^j V 36 es uti P, inc. V 38 primo libro F^k 89 ita ut om. PV | ducere P^l 42 ius eius PV | esse] esse sed P^m

prium enim cuiusque eorum ius fuit neque per alium usurpari potuit. quod si plurimum fundo iter aquae debitum esset, per unum eorum omnibus his, inter quos is fundus communis fuisset, usurpari potuisset. item si quis eorum, quibus aquae ductus seruitus debebatur et per eundem riuum aquam ducebant, ius aquae ducendae non ducendo eam amisit, nihil iuris eo nomine ceteris, qui riuo utebantur, adcrevit idque commodum eius est, per cuius fundum id iter aquae¹, quod non utendo pro parte unius amissum est: libertate enim huius partis seruitutis fruatur.

- 17 POMPONIUS libro undecimo ex uariis lectionibus. Labeo ait, si is, qui h[ab]ustum [B. 58, 6 n.] ^{Ef}
habet, per tempus, quo seruitus amittitur, ierit ad fontem nec aquam hauserit, iter quoque
eum amississe. ¹⁰
- 18 PAULUS libro quinto decimo ad Sabinum. Si quis alia aqua usus [B. 58, 6, 18 cum n.] ^S
1 fuerit, quam de qua in seruitute imponenda actum est, seruitus amittitur. Tempus, quo
non est usus praecedens fundi dominus, cui seruitus debetur, imputatur ei, qui in eius loco
2 successit. Si, cum ius haberet immittendi, uicinus statuto tempore aedificatum non habuerit
ideoque nec tu immittere poteris², non ideo magis seruitutem amittes, quia non potest ui- ¹⁵
dori uscepsisse uicinus tuus libertatem aedium suarum, qui ius taum non interpellauit.
- 19 POMPONIUS libro trigensimo secundo ad Sabinum. Si partem fundi [B. 58, 6, 19 cum n.] ^S
uendendo lege cauerim, uti per eam partem in reliquum fundum meum aquam ducerem,
et statutum tempus intercesserit, antequam riuum facerem, nihil iuris amitto, quia nullum
iter aquae fuerit³, sed manet mihi ius integrum: quod si fecisset iter neque usus essem, ²⁰
1 amittam. Si per fundum meum uiam tibi legauero et ad ita mea hereditate per constitutum
tempus ad amittendam seruitutem ignoraueris eam tibi legatam esse, amittes uiam non
utendo. quod si intra idem tempus, antequam rescribes tibi legatam seruitutem, tuum fundum uendideris, ad emptorem uia pertinebit, si reliquo tempore ea usus fuerit, quia scilicet
tua esse cooperat: ut iam nec ius repudiandi legatum tibi possit contingere, cum ad te ²⁵
fundus non pertineat.
- 20 SCAEUOLA libro primi regularum. Usu retinetur seruitus, cum ipse cui debetur utitur quius in possessionem eius est aut mercennarius aut hospes aut medicus quius ad uisitandum dominum uenit uel colonus aut fructuarius: [B. 58, 6, 20] ^S
- 21 PAULUS libro quinto sententiarum. fructuarius licet suo nomine. [B. 58, 6 n.] ^{*P}
- 22 SCAEUOLA libro primo regularum. Denique quicumque quasi debita uia usus [B. 58, 6 n.] ^S
fuerit,
- 23 PAULUS libro quinto sententiarum. (sive ad fundum nostrum facit, uel ex fundo) [B. 58, 6 n.] ^{*P}
- 24 SCAEUOLA libro primo regularum. licet malae fidei possessio sit, retinebitur [B. 58, 6 n.] ^{Sf}
seruitus. ³⁵
- 25 PAULUS libro quinto sententiarum. Seruitute usus non uidetur nisi is, qui [B. 58, 6 n.] ^P
suo iure uti se credit: ideoque si quis pro uia publica uel pro alterius seruitute usus f. 146'
sit, nec interdictum nec actio utiliter competit.

F[P(VLU)]

¹ est ins. (edd.) ² potueris (dett.)? ³ fuit (Hal.)?

9 ierit] non ierit P=VLU: ἀπέλθη Tipuc.
11 aqua alia V, inc. P= 12 quam om. V,
inc. P= 15 tu om. PV 19 anteaquam P
20 iter neque usus essem om. PV 22 amittendam meum uiam tibi legauero et ad ita
legatum F= 24 emptorem ad' uia F= 25 ad
te fundus] ad fundum P=V? 28 eius est]

F, eius nomine est PVL, eius est nomine
U: διὰ τῆς χρήσεως τοῦ δούλευμένου καὶ διὰ
τοῦ νεμομένου B | ospites P | aut medicus
... uenit] firmat Tipuc.: καὶ ιατροῦ καὶ τοῦ
πρὸς ἐπίσκεψιν ἀγτοῦ ἔρχομένου 29 uenit]
uelit F= 30 fructuarius] repetitum firmat
Tipuc. 31 quemcunque P 34 sit om. P